

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sintija Dobrotinšek

Industrijska dediščina kot prizoriščnost; primer Poblenou v Barceloni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sintija Dobrotinšek
Mentor: izr. prof. dr. Marjan Hočevar

Industrijska dediščina kot prizoriščnost; primer Poblenou v Barceloni

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Industrijska dediščina kot prizoriščnost; primer Poblenou v Barceloni

Načini vključevanja starega v novo je vedno proces v katerem je pričakovati veliko konfliktov. Kakorkoli se odločimo, želimo obdržati preteklost vidno ali ne, je to redko naključje. Preden se odločimo, se soočijo različne interesne skupine od kapitala, ki želi dvigniti cene zemljišč, lokalnih prebivalcev, predstavniki oblasti itd. Z vsako obnovo starega ali novogradnjo sprožimo kolektivno pozabo ali na novo razložimo zgodovino. Prepoznavanje vrednosti kulturne dediščine in njene uporabnosti pri vzpostavljanju prizoriščnosti je ključnega pomena. Pri velikopoteznih prenovah, ki se dogajajo v nekdanj industrijskem delu Barcelone, je potencial industrijske dediščine različno izkoriščen. Na trenutke celo zaznavamo, da se ohranja izključno zaradi pritiskov lokalne javnosti. Čeprav so njihove želje po ohranjanju, predvsem želja po ohranjanju identitete, ki se veže na industrijsko preteklost, ima ohranjanje kulturne dediščine potencialne predvsem v razvoju kulturnih industrij, ki temeljijo na turizmu.

Ključne besede: Industrijska dediščina, prizoriščnost, revitalizacija.

Industrial heritage and locale setting; the case of Poblenou in Barcelona

Ways of including old into new is always a process where conflicts are to be expected. Rather we decide to keep the past visible or not, is rarely a coincident. Before we reach the decision, interest groups such as capital, interested in property prices, locale residents and representatives from the government are confronted. Each renewal or a new building reacts in some form of collective memory loss and thus enables us to rewrite the history. Recognizing the value of cultural heritage and its usefulness in producing the locale is of crucial meaning. With high profile renewal as are happening in a former industrial part of Barcelona, the potential of industrial heritage is unevenly used. We can even detect that it kept exclusively for the pressure of locale public. Their wish for preserving derives from their need for preserving their identity that is linked to the industrial past of the area. However preserving industrial heritage has potential mostly in developing cultural industries that are based on tourism.

Key words: industrial heritage, locale, revitalization.

Kazalo vsebine

1	Uvod	6
2	Urbanost	9
2.1	Kulturna dediščina-zakaj jo ohranjamo?	11
2.2	Urbana dediščina in kreativnost	13
2.3	Urbana dediščina, kultura in potrošnja	15
2.4	Urbano prizorišče	18
3	Poblenou	20
3.1	Zgodba Poblenou-a	20
3.2	Kaj se danes dogaja v Poblenou-u	21
4	Industrijska kulturna dediščina v okviru projekta @22 Barcelona	23
5	Kulturna dediščina kot prizoriščnost	25
6	Poblenou- turistična destinacija	26
7	Klasifikacija prizorišč	28
7.1	Storitveni objekti	29
7.1.1	Ovella Negra	30
7.1.2	Palo Alto	32
7.1.3	Restavracije	34
7.2	Umetniški objekti	35
7.2.1	Hangar	35
7.3	Ambientalni objekti	37
7.4	Koncertna prizorišča	39
7.4.1	Ilegalna koncertna prizorišča	39
7.5	Sotazero	40
7.6	Bivalni objekti, lofti	42
7.7	Park del Poblenou in policijska postaja	42
8	Sklep	45
9	Literatura	49
10	Priloge	53
	Priloga A: Intervju s skupino Sotazero: Albert Ferré	53
	Priloga B: Intervju z Adrianom Mullerjem, sodelavcem na projektu @22	54
	Priloga C: Intervju s predstavnikom Ovelle Negre; Enriquez Ballabriga	55
	Priloga Č: Intervju s predstavnikom Palo Alto, Santiago Errando	56

Kazalo slik

Slika 6.1: Palo Alto.....	33
Slika 7.1: Hangar, razstavni prostor.....	36
Slika 7.2: Dimnik v Poblenou.....	38
Slika 7.3: Parc Central del Poblenou.....	43
Slika 7.4: Prizorišče plesa Sardana, Parc del Poblenou.....	44

Kazalo tabele

Tabela 3.1: Primerjava aktivnosti pred in po projektu @22.....	22
--	----

1 Uvod

Časi zlate dobe težke industrije so se v Evropi končali in za sabo pustili velike zazidane površine, ki so služile specifičnim potrebam svoje industrije. Tako imamo danes prostore, ki so zapuščeni in propadajo po prenehanju obratovanja. Objekte, ki so jih naselile različne alternativne umetniške skupine, so postali zatočišče za vsakovrstne manjšine ali pa so postali tržna niša iznajdljivih trgovcev in gostilničarjev. Uradna telesa regij ali držav, prav tako iščejo načine, kako bi ponovno oživeli takšna območja ali vsaj posamezne objekte. Tehnološki parki, grozdi, trajnostni razvoj, inovacije so samo nekateri izrazi, ki so nam predstavljeni kot indikator uspešnosti.

Podobna zgodba se dogaja tudi v Barceloni. Soseska Poblenou je bila v preteklosti znana kot gonilna industrijska sila v Kataloniji in celotni Španiji, Katalonski Manchester so mu pravili. Predstavlja primer obsežnega območja zapuščenih industrijskih objektov. Danes ga ponovno poskušajo spremeniti v donosen del Barcelone, ki bo vodil v inovacijah in blaginji. Spodbujajo nastajanje grozdov, ki bi povezovali univerze, raziskovalce in podjetja, ter tako pomagali pri razvoju.

V diplomskem delu me bo predvsem zanimalo, kako so se v obdobju od propada težkih industrij v začetku 80-ih let, do danes, ohranjale in uporabljale stavbe tovarn. Kako je industrijska dediščina, ki je 150 let dominirala v tem delu Barcelone, vplivala na oblikovanje prizoriščnosti in krajevnosti v okrožju.

V sklopu raziskovanja se bom v prvem poglavju poglobila v principe in namene urbanizma. Kako se prepletajo zahteve po življenjskem prostoru in potrebe kapitala. Predvsem pa poskušala zaobjeti abstrakten pojem urbanosti in zarisati njegove namene.

V poglavju o kulturni dediščini se bomo osredotočili na pomen kulturne dediščine in kako pripomore k boljšemu življenjskemu okolju. Zanimalo nas bo kako kategoriziramo kulturno dediščino, katere težave in konflikti se pojavljajo, ko govorimo o spomeniškem varstvu. Nakazala bom tudi, kako se lahko kulturna dediščina s selektivnim izbiranjem in spominjanjem, uporablja kot mehanizem pozabljanja neke druge zgodovine. V

primeru Poblenou-a je ta vidik zelo pomemben, ker se tudi z ohranjanjem določenih stavb pozablja razredni boj in način življenja, ki je obstajal pred začetkom transformacije.

V nadaljevanju se poglobimo v povezanost kulturne dediščine in kreativnosti, kako lahko dediščina deluje kot katalizator le-te in je hkrati kreativnost sama deluje kot del javne umetnosti, namenjena mimoidočim in prebivalcem. Raziskujemo katere so potrebe kreativnosti ali, kot je napisal Richard Florida, kreativnega razreda. Ob tem se sprašujemo ali načrtovalci prenove Poblenou-a upoštevajo te dimenzije urbanizma in bivanja v svoje načrte.

V tretjem poglavju se zavemo povezanosti kulturne dediščine in kulture splošno, ki deluje tudi kot katalizator potrošnje. Spodbuja nas, da trošimo. Ugotovimo da imajo lahko kultura in simboli, ki so z njo povezani, tudi vlogo razmejevanja in omejevanja dostopa do prostora. Pri tem si pomagamo z raziskovanjem in razmišljanjem Sharon Zukin, ki je potrošništvo in kulturo mesta raziskovala v New York-u.

O prizoriščnosti, razumevanje tega pojma nam razkriva postmoderen koncept reflektivnih prostorov, za katere je med drugim značilna simbolnost, občasnost, razločljivost, dogodkovnost itd. (Hočevar 2000, 142). Širše, pomeni kakršnokoli dogodkovnost na javnem ali javnosti dostopnem mestu. Poskušali smo raziskati, kako nam lahko definicija tega pojma pomaga pri ocenjevanju in opisovanju prizorišč, ki smo jih raziskovali.

Za to, da lahko razmišljamo o sedanosti in še več, o prihodnosti, je nujno da poznamo preteklost. In Poblenou je napolnjen z zgodovino. Razredni boji, veliki zaslužki posameznikov in predvsem povezanost prebivalcev, ki svojo identiteto še danes gradijo na delavski kulturi 19. stoletja. Občutek soseske in povezanosti njihovih prebivalcev, delno izvira tudi iz ločene rasti Poblenou-a od preostale Barcelone.

Podrobneje si bomo pogledali Plan @22 Barcelona, ki načrtuje preobrazbo okrožja iz industrijskega v bodoč center inovacij. Sam plan je kontroverzen iz različnih razlogov; od uvidevnosti oziroma neuidevnosti do trenutnih prebivalcev, do naivnosti in

optimističnosti svojih zmožnosti. Konec koncev so spremembe, ki jih lahko narediš z zunanjo preobrazbo omejene.

Z zavedanjem svoji pomanjkljivosti so načrtovalci projekta začeli vključevati tudi prenavo, obnovo in ohranjanje nekaterih objektov, ki so triumfirali v zlati dobi težke industrije. V tem poglavju spoznamo tudi skupine, ki so se oblikovale v proteste proti planu @22 Barcelona, med njimi je tudi *Associació des Veïns i Veïnes del Poblenou*, ki se zavzema posebej za ohranitev industrijske kulturne dediščine.

V Poblenou-u smo se spoznali z različnimi primeri objektov, prizorišč in ljudmi, ki definirajo kulturno dediščino. Opazovali smo objekte, ki jim je bilo dodeljeno spomeniško varstvo in druge, ki so prav tako relikti iz preteklosti, brez listnice, napolnjeni z novo vsebino in so ponovno oživel v neki drugi vlogi. Primerjali smo stopnjo njihove rekonstrukcije ali obnove. Poskušali smo odgovoriti na vprašanje, ki se nam je skozi celotno delo zdelo najbolj pomembno; komu so prostori namenjeni, kdo si jih lahko privoščiti. Tako bomo spoznali primere prizorišč, ki so na različne načine vključeni v kulturno dediščino Poblenou-a. Skozi spoznavanje le teh si bomo lahko ustvarili sliko, kako je na območje vplivala preobrazba v okviru projekta @22Barcelona, kje so potegnile črto lokalna združenja in lahko vidimo njihov prispevek v obliki še ene zaščitene stavbe več. Kako so se v okrožju znašli novi prišleki, tujci, turisti in končno kaj so preobrazbe prinesle prebivalcem, ki bi morali v prvem planu uživati sadove svoje kulturne dediščine.

Tako se v naslednjih poglavjih sprehodimo skozi kolaž različnih stavb in prizorišč, ki jih bomo poskušali obravnavati v globljem pomenu, kot le golo lupino in oceniti njihov doprinos k življenjskemu standardu prebivalcev. Industrijska dediščine se nam tukaj kaže v različnih oblikah. V vlogi ad hoc prizorišč, stavb, ki so spomeniško zaščitene in posebni povezanosti prebivalcev in prostorih srečevanj.

2 Urbanost

Urbani kraji se vedno bolj zanimajo za podjetniško klimo. Med njimi poteka tekmovanje, ki je vse bolj izbrano in skozi tekmo si prostori izoblikujejo lastno podobo. Skrb za stvarne in navidezne kakovosti urbanih krajev vse bolj narašča (Černe 2007, 105). Ena izmed takih kakovosti je tudi kulturna dediščina. Temelj nove urbane rasti je tudi nevidni splet sodobne tehnologije in telekomunikacij, ki so nadomestile osebne stike in fizično gibanje. Območja urbane rasti so postala privlačna lokacija za nove tehnologije, sodobne industrije in storitvene dejavnosti. Rešila so se odvisnosti od starejših urbanih središč in na novo zastavila pričakovanja, ki jih imamo od urbanega. Lokalni habitat je proizvod dialektike urbanizacije sveta in globalizacije mest (Černe 2007, 105).

Besedna zveza urbano planiranje ima prizvok konstantnosti, načrtovanosti, treznosti in obvladljivosti, vendar ne more preseči, niti v celoti nadzorovati neprestanih procesov sprememb razvoja na podlagi katerih se mesta in naselja postopno razvijajo, vendar pa na njih poskuša tako ali drugače vplivati. Urbano planiranje je oblika državne intervencije v procesu sprememb, v katerih prevladuje zasebni sektor. Ne more nadomestiti tržišča vendar deluje znotraj tržnih pogojev, saj vpliva na vrednost zemljišč ter ustvarja potenciale za razvoj. V tržnih gospodarstvih ni veljavna nobena teorija, ki predpostavlja da lahko planerske institucije nadzirajo urbano okolje. Nasprotno, uspešnost vplivanja institucij na razvojni proces je odvisna od virov, ki jih institucije lahko angažirajo, moči zaupanja in predvsem od razmerij z lastniki zemljišč, developersi, investitorji in drugimi pomembnimi dejavniki. Takšna razmerja pa niso enostranska saj želijo prebivalci, vključeni v urbano planiranje tudi z lastnimi predstavami vplivati na načrtovanje (Černe 2007, 105). Če imajo lastniki zemljišč, developersi, investitorji, arhitekti, planerji in vlade, moč nad proizvodnjo grajenega okolja, mesti, v katerih živimo, potem je verjetno, da nastaja mestni prostor v katerem je večina ljudi odtujenih (Černe 2007, 107). Tako moramo biti pazljivi na razmerje moči v mreži interesov in imeti v mislih, da je grajen prostor v prvi vrsti namenjen bivanju.

Planiranje se ukvarja s projekti in ne s celotnim sistemom urbanih razmerji (Černe 2007, 106). Tako obstaja nevarnost, da se izgubi celosten pogled na grajeno okolje, mesto. Planiranje poskuša ustvariti neko obliko konsenza, in sicer z dogovarjanjem in posredovanjem med različnimi skupinami in njihovimi interesi. Na nek način more delovati kot uravnalec moči med njimi. Hkrati pa pripravlja strateške informacije za vse udeležence v planerskem procesu in se s tega vidika zelo približuje posredniški vlogi politike znotraj družbe kot celote. Na pomembnost pogleda na urbanega kot celoto soodvisnih delov in večplastnosti nas opominja Gideon: »Urbano ni sestavljanica iz posameznih dejstev, marveč »materializacija spreminjanja družbe«, ki jo moramo opredeljevati na podlagi intenzivnega raziskovanja določenih specifičnih pojavov, procesov in struktur z njihovim razumevanjem in raziskovanjem v kontekstu prostora kot takega oziroma nastajanja prostorskih struktur v določenih časovnih obdobjih« (Gideon v Černe 2007).

V sedanjosti urbano obstaja kot presek različnih časovnih obdobj, ker smo ga »podedovali od prejšnjih generacij, ki so ga ustvarjale. Je prostor za dialog s preteklostjo, ki nas je oblikovala« (Černe 2007, 108). Spoznavanje procesov, ki so prispevali k njegovemu nastajanju, nam lahko pomaga pri snovanju in ustvarjanju alternativne prihodnosti.

Urbanih vrednot ne moremo zgolj zavarovati, temveč jih moramo osmisliti v vsakdanjem življenju. V prostoru se mora dogajati kaj relevantnega za trenuten čas in prostor. Drugače ne moremo upravičiti vlaganja vanj. Vsak kraj mora imeti sposobnost sprejemanj različnih vsebin. Kraj, ki je sposoben samo za en določen namen bo prej ali slej postal nepomemben (Černe 2007, 111).

Odločanje o grajenju urbanega prostora je skoraj vedno vezano na že obstoječe stanje urbanega. Redko kje obstaja »tabula rasa« na kateri lahko svobodno nastajajo nove in drugačne oblike, neodvisne od obstoječih razmer in pogojev. Na urbani prostor ne smemo gledati kot na kolonije, ki smo jih brezobzirno in brez priznavanja preteklega obstoja zazidali. Gre za neko obliko iskanja prihodnosti, ob spoštovanju preteklosti (Černe 2007, 113). Vendar smo opazili da se v primeru, ko imamo pred sabo velike površine zapuščenih tovarn, z lahkoto odločimo za popolno uničenje obstoječega in začnemo znova. Tako ugotavljamo da Poblenou ponovno služi kot nepopisan list

načrtovalcem. Ponovno pravim zato, ker je razlog zakaj je ta del mesta industrijski ravno v tem, ker je omogočal neomejeno gradnjo in je imel veliko nikogaršnjega prostora za gradnjo.

2.1 Kulturna dediščina-zakaj jo ohranjamo?

Neotipljiva navezanost in čustva, ki jih gojimo do kulturne dediščine se zdi popolnoma tuja v okolju, kjer je racionalnost in preračunljivost kapitalističnih investitorjev glavno gonilo sprememb v urbanem. Pa vendar na zidarskih odrih starih cerkva in muzejev vidimo reklamne panoje globalnih podjetij. Od kod preskok iz racionalnosti v razsipnost obnavljanja starega?

»Historizacija preteklosti nas opozarja na to, da lahko preteklost ohranjamo samo zaradi enega samega in edinega razloga: da je že minila in je zgolj zaradi tega zanimiva« (Černe 2007, 111). Vprašanje, zakaj je kulturno dediščino pomembno in vredno ohranjati se postavlja v sklopu zakaj se oklepamo preteklosti. Od kod romantična in nostalgična navezanost na vse kar je staro in je minilo.

V svetu, posebej v ekonomsko naprednih državah so delčki zastarelega fizičnega okolja ljubko ohranjeni ali obnovljeni, da bi bili pričevalci minulega časa. Take obnove so zelo drage. Ne samo z vidika neposredne finančne injekcije in zahtevanega časa, temveč tudi zaradi neskončnega oviranja ali omejevanja nadaljnjih možnosti razvoja na območju, ki se jih lahko zavemo šele kasneje (Lynch 1972, 293). Že sama ideja, da neko zemljišče izključimo iz preurejanja je kompromis. Medtem ko je razvoj nepremičnin še vedno sveto, ga zakoni o kulturni dediščini vendarle omejujejo in to, zaradi zgodovinskih in estetskih razlogov. Vsako znamenitost stavbe ali okrožja je predlagana, utemeljena in izbrana individualno, vsaka vedno znova zbuja debato med omejitvami, ki jih bo to prineslo in njeno kulturno neprecenljivostjo (Zukin 1995, 123).

Lastniki stavb, ki pridejo pod okrilje spomeniškega varstva, se soočajo z zaostrenimi pogoji obnavljanja, potrebe po uradni potrditvi obnove in še mnogimi drugimi birokracijskimi postopki. Še posebej, ko niso hkrati stanovalci, to privede do zanemarjanja stanovanj in zaostruje pogoje v katerih živijo najemniki. Vendar kljub

temu nekateri lastniki želijo pridobiti status kulturne dediščine, enostavno zato, ker jim enovit zgled pomeni več kot ostali viri sosedske identitete. Drugi so še na primer: družbeni razred, etničnost, stanovanjsko stabilnost (Zukin 1995, 124).

V soseskah, kjer živijo marginalizirane družbene skupine se lahko s kulturnimi spomeniki uspešno upravlja s simboli (Zukin 1995, 125). Prinaša ponos in stabilnost v okrožje in vse ostalo kar si neka soseska zasluži (Sumowitcz v Zukin 1995, 127). Tako prepoznavanje simbolov neke specifične družbene skupine, deluje zelo blagodejno samozavest in kolektivno zavest, predvsem je pomemben občutek pozitivne povezanosti.

Velike politične bitke se bijejo o odločanju ali je neka stavba vredna ohranjanja, ker različne politične skupine pripisujejo različno vrednost reliktom (Lynch 1972, 293). Zaradi statične narave in velikosti objektov in močne osebne navezanosti, ki jo zbuja je ohranjanje bolj naporno kot ohranjanju zapisov, mobilnih objektov ali navad družbene skupine. Kljub težavam, je danes vneto zagovarjanje kulturne dediščine pogostejše, ker obilje narašča in so spremembe okolja hitrejše. Lynch pravi, da je to pričakovano, saj nam je preteklost znana in domača, lastnost ki nam prinaša varnost (Lynch 1972, 239), ter občutek večje stabilnosti. Vse naštetje je v nepredvidljivi postmoderni dobi redkost.

Dragocenost nam navadno narekuje tudi razpoložljivost dobrine. Vendar je srednjeveški zidar brezkompromisno podiral starinske hiše, kljub temu da so bile takrat še manj pogoste kot danes, redkost ni edino merilo ohranjanja.

Težnja po ohranjanju arhitekturne dediščine ne obstaja od nekdaj. Prvi začetki segajo v zahodni Evropi v 16. Stoletje, kot ezoterična privlačnost do ostankov zgradb. V 18. stoletju je bila naklonjenost do struktur iz preteklosti modna predvsem med višjimi razredi. V 19. stoletju pa je že postala del intelektualne prtljage popotniki srednjega razreda. V tem času so se v Ameriki, malce kasneje pa tudi v Evropi začela organizirati prva društva za ohranjanje zgodovinskih spomenikov, namenjenih obisku splošne javnosti (Lynch 1972).

Razlogi za ohranjanje arhitekturne dediščine so različni. Povezanost stavbe z različnimi patriotskimi figurami je eden izmed zgodnejših. S tem se krepi nacionalna solidarnost in ponos. Ponuja nam gradnike okoli katerih se gradi nacionalna zavest in ponos. Povezava z uveljavljenimi zgodovinskimi dogodki še danes ostaja ena izmed glavnih kriterijev za ohranjanje, ki pa je po mojem mnenju tudi najmanj poštena, saj že meji ali pa enostavno je, propaganda obstoječega političnega režima. Motivi znanstvene in turistične narave so se pojavili kasneje.

Zadnji motivi so celo, da je ohranjanje moralno dejanje samo po sebi, okolje bogato z takimi potezami je enostavno bolj prijetno za življenje. Vendar kljub temu podajajo izkrivljen pogled na zgodovino, ker v večini primerov predstavljajo preteklost z razredom in obdobjem, ki sta tisto obdobje cvetela. Takšni ostanki dajejo zavajajoč pogled na zgodovino, ki je sestavljena iz ostrih vrhov dosežkov, ločeno z dolgimi obdobji praznega trajanja (Lynch 1972). Pogloblja pomembnost izpostavljenih vrhov in s tem omogoča pozabo cenzuriranih, nevrednih, pozabljenih dogodkov, ki pa niso nič manj prispevali h končnemu produktu.

Tako pridemo do ideje, da je pomembno vse in moramo za to tudi vse ohraniti, pa vendar: »Poskus ohranjanja vse preteklosti bi bilo podobno zanikanju življenja. Fizične dokaze o preteklosti odstranimo iz istih razlogov kot naši možgani pozabljajo« (Leach 2006, 295). Tako nam na koncu ne ostane drugega, kot da se vedno znova odločamo kaj nam je pomembno in kaj ne, ob tem se zavedamo da to vedno počnemo po nekih moralnih kodeksih, razmerjih moči itd.

Karkoli novega bomo na koncu ustvarili in upali, da bo uporabnikom prineslo udobje in bivanjskost, je posebej pomirjujoče, da kot pravi Neil Leach, nič ne ostane tuje za vedno. Ljudje s časom v vsem vidimo znano in domače (Leach 2006, 4).

2.2 Urbana dediščina in kreativnost

Poleg neskončnih debat o upravičenosti obstoja, urbana dediščina pripomore k ustvarjanju identitete. Močna identiteta pa ima pozitivne učinke in ustvarja predpogoje

za ustvarjanje civilnega ponosa, družbenega duha in potrebno skrb za urbano okolje. (Landry 2008, 118). Kulturni prostori in aktivnosti so pomembni faktorji pri ustvarjanju inspiracije, samozavesti, debate ali izmenjavo mnenj prav tako, kot ustvarjanje podobe mest. Pomagajo privlačiti kvalificirano in talentirano osebje, hkrati pa ponuja nove priložnosti za lokalne prebivalce. Potrošnja visoko-profilne umetnosti, kot so opera in muzeji ter ostalih kulturnih aktivnosti ima manjši transformativni učinek na posameznika, kot ga ima neposredno sodelovanje v ustvarjanju nečesa. Učinek slednjega je večji v smislu človeškega razvoja in izkoriščanja kreativnega potenciala.

Vse te stvari se morajo dogajati nekje. Pomembno je, da je ta prostor na voljo po ceni, ki si jo ustvarjalci lahko privoščijo. Posebej je to pomembno za mlada podjetja. Ti prostori se pogosto najdejo na urbanem obrobju, v okolju kjer se spreminja namembnost, kot na primer bivše pristanišče ali industrijska cona.

Poceni prostori se lahko domišljeno preuredijo in prilagodijo novi namembnosti z zmanjšanim finančnim rizikom. Recikliranje starih industrijskih stavb je danes že klišejsko, vendar to še ne pomeni da tega ni vredno narediti. Tipično so lahko uporabljene za inkubatorske enote za nove začetke podjetij, sedeži predirljivih podjetij, umetniški studii ali centri za dizajn in nove medije (Laudry 2008, 123). Grajeno okolje je torej tisto, ki omogoča razvoj kreativnosti.

Do določene mere nasprotno je razmišljanje Richarda Floride, ki pravi, da niso prostori tisti ki ustvarjajo inovacijski potencial in privabljajo podjetnike. Pravi, da sami ljudje omogočajo razvoj, s tem ko se kopičijo na enem mestu. Podjetja se selijo tja, kjer že obstaja bazen izurjenih posameznikov (Florida 2002, x).

Slednje se potrди v pogovoru z Adrianom Mullerjem, ki je kot raziskovalec delal v podjetju @22Barcelona. Njegova naloga je bila stopiti v stik z podjetji, ki so se ukvarjala z eno izmed sedmih @ aktivnostmi, kot so jih predhodno definirali in bi jih lahko zanimala možnost nadaljevanja razvoja podjetja v Poblenou-u. V pogovorih z njimi je izvedel, da jih območje ne zanima tako zelo, ker ni veliko ljudi, ki bi jih lahko zaposlili. Predvsem so izpostavili znanje angleščine, ki naj bi ga primanjkovalo. V pogovoru z Adrianom sem še izvedela, da je Barcelona bila nekaj časa velik center klicnih centrov. Ti pa so se sčasoma začeli seliti na Poljsko in v ostale nove članice EU,

kjer so lahko našli ljudi večjim znanjem tujih jezikov, predvsem angleščine (Intervju z Adrianom Mullerjem, 2009).

Vprašanje torej ni kaj moramo narediti da privabimo podjetja, temveč kaj moramo narediti da privabimo izurjene ljudi. Kreativni razred, kot mu pravi Florida (Florida 2002). Starejše zgradbe in avtentične soseske so že nekatere izmed stvari, ki privlačijo kreativni razred. Seveda ne same bo sebi. Le-te pripomorejo k ustvarjanju okolja, ki ima identiteto in presežek od gole namembnosti bivanja. Potrebno je okolje kjer se prebivalci počutijo vključene (Florida 2002).

Nick Leon nam razkrije, da mednarodni talent v Barcelni ni dobro povezan z lokalnimi podjetji in institucijami in zato ne more igrati svoje vloge pri transformaciji mesta. Barcelona sicer uspešno privablja talent s kvaliteto življenja, ki jo ponuja. To so ljudje z visoko stopnjo izobrazbe, ki bi lahko veliko pripomogli k njenemu razvoju. Zaskrbujoče pa je, da jih večina pravi, da ima zelo malo vezi z mestom. Talent je zelo mobilni zato obstaja nevarnost, da bo ta populacija mesto uporabljala predvsem kot kongresno prizorišče ali počitnice in ne bo aktivno prispevala z znanjem o ekonomski rasti (Leon 2008).

Ko poslušamo župane, za koga gradijo, in koga želijo privabiti navadno še vedno konzervativno odgovarjajo, da so njihov zeleni cilj mlade družine. Vendar to samo po sebi ne pomeni kreativni razred. Danes je tipični predstavnik samski ali vsaj brez otrok. Ta želi veliko priložnosti za druženje, zabave in kulture. Blizu službe in doma si želi prostore za rekreacijo in ne vrtca (Florida 2002).

Predvsem pa je glavno merilo, ki je povezano z kreativnostjo, raznolikost. Raznolikost, merljiva z indikatorji kot je gay indeks, boemski indeks in drugi. Vsi nakazujejo da si kreativni razred želi živeti v raznolikem okolju. Kako planerjem uspeva vključevati te nove komponente v načrtovanje in razvoj je vprašljivo.

2.3 Urbana dediščina, kultura in potrošnja

Tudi kulturo konzumiramo, uporabljamo in se na različne načine z njo hranimo. Je hkrati predmet in način potrošnje. Mešanica (akropolis) urbanih umetnostnih muzejev

ali koncertnih dvoran, trendovske galerije in kavarne, restavracije, ki spreminjajo etnično hrano v blagovne znamke; kulturne aktivnosti bi nas morale dvigovati nad vsakdanjim življenjem v svete prostore, ritualiziranih užitkov. Raznolikost, ki jo ponuja ali nam vsaj daje občutek da jo, nas obdaja z občutkom izbire, odprtosti, skoraj pravičnosti. Pa vendar je kultura lahko močno sredstvo za nadzorovanje mest. Kot vir podob in spominov simbolizira kdo spada v posamezen prostor. Kot skupek arhitekturne tematike igra vodilno vlogo v urbanih razvojnih strategijah, ki temeljijo na ohranjanju zgodovine ali lokalne dediščine (Zukin 1995, 1). Bližnji pogled nam razkriva, da se pravzaprav ne odločamo svobodno kje bomo preživeli kosilo. Znake nam dajejo simboli v restavracijah in udobnost klopi v parku.

Z izginjanjem lokalnih proizvajalnih industrij in samo občasni pomoči vlade s subvencijami je kultura bolj in bolj posel v mestih. Potrebno je bilo najti način, da se kultura prodaja in se tako preživlja sama. Temelji na mestnih turističnih atrakcijah. Rast kulturne potrošnje (umetnost, hrana, moda, glasba, turizem) in industrij, ki jih dopolnjujejo in servisirajo, napajajo simbolno vrednost mesta.

V zadnjih letih je kultura hkrati postala bolj očitno prizorišče konflikta družbenih razlik in urbanih strahovih (kraja torbic na primer). Veliko število imigrantov in etničnih manjšin je zahtevalo, da se javne institucije posvetijo njihovim individualnim zahtevam. Institucije visoke kulture, simfonični orkestri in muzeji so bili prisiljeni ponuditi bolj raznovrstno kulturo in se odpreti širši publiki.

Na drugi strani pa podjetniki tekmujejo za denar turistov in finančnih investitorjev s tem ko podpirajo podobo mesta, ki naj bi predstavljal center kulturne inovativnosti. Hkrati je večje število turistov in tujcev, ki se zadržujejo na javnih mestih povzročilo naraščanje zasebnih družb za varovanje. Zaprli in omejili so skupnosti v želji po čim večji varnosti. Načrtovati prostor tako, da je čim bolj varen je prav tako eden izmed virov sodobne urbane kulture. Če je en način ukrepanja z materialnimi neenakostmi mesta estetizirati različnost, je drug način estetizirati strah. Velike kamere na vsakem vokalnu ulice nam vsekakor vlivajo strah in nam dajejo misliti, da je okolje zelo nevarno.

Zgled in občutek, ki ga mesto daje odseva odločitev o tem kaj in kdo je lahko, in kdo ne sme biti viden. Deluje na konceptu reda in nereda in z močjo estetike. V tem primarnem smislu je mesto vedno imelo simbolno ekonomijo. Moderna mesta dolgujejo svoj obstoj drugi bolj abstraktni ekonomiji, ki so si jo umislili »prostorski podjetniki«, uradniki in investitorji, katerih zmožnost prepoznavanja kazalcev razvoja se kaže v razvoju nepremičnin, novih podjetjih in delovnih mest.

Povezano z podjetniško aktivnostjo je tretja, tradicionalno simbolna ekonomija, ta oglašuje in promovira elite, ki skozi kombinacijo filantropije, civilnega ponosa želi izoblikovati svojo identiteto, kot patricijski razred. Oni gradijo veličastne muzeje, parke in arhitekturne komplekse, ki bi predstavljali njihovo mesto, kot mesto svetovnega razreda.

Zgodovinske obnove imajo pomembno vlogo v ponovni predstavitvi mest. Ohranjati stare stavbe in majhne delčke mesta, predstavlja skop monopol nad vidno zgodovino mesta. Takšen monopol ima očitno ekonomsko vrednost v smislu prihodkov, ki jih prinaša turizem in naraščanju vrednosti nepremičnin (Zukin 1995, 17).

Povezovanje javne kulture z komercialnimi kulturami ima pomembne posledice za družbeno identiteto in družbeno kontrolo. Ohranjanje ali še bolj spominjanje preteklosti po neki specifični podobi, ki smo si jo zamislili je pravzaprav način, da preuredimo kolektivni spomin mesta (Zukin 1995, 19). Tudi kulturo lahko uporabimo za legitimizacijo neenakovredne ekonomske rasti in razporeditev pozitivnih ali za druge negativnih učinkov. Ti so rast cen nepremičnin, službe v gradbenih podjetjih, hotelih in restavracijah ter premik svetovljanskih prebivalcev na mesto lokalnih.

Vključevanje novih podob v vizualno podobo mesta, pa je lahko tudi demokratično. Družbene in etične skupine lahko integrira, namesto segregira in lahko pomaga pri ponovnem pogajanju za nove skupne identitete (Zukin 1995, 20). Kolektivna identiteta temelji na selektivnem spominu, vendar lahko razvijemo tudi bolj dinamično podobo kolektivne identitete, ki se vsakič znova ponovno raztrešči in ponovno definira svoje meje (Schlesinger v Morley 1995, 46). V primeru Poblenu-a lahko rečemo, da se dogaja podoben proces. Z novim planom in hkratnim organiziranjem različnih grassroot skupin, se na novo definira identiteta prebivalcev. Ti že nekaj časa niso več delavski

razred, še posebej če vemo da je po 80-ih letih prejšnjega stoletja industrija začela nadzadovati. Enovitosti prebivalcev, že nekaj časa ni bilo več. Dokaz za to je tudi relativna nepovezanost organizacij, ki so se razvile kot odgovor na razvojni načrt.

Kulturo lahko uporabimo tudi za uokvirjanje in počlovečenje prostora. Kulturni proizvajalci, ki zalagajo z umetnostjo in prodajajo njihovo interpretacijo so iskani, ker dajejo prostoru namembnost. Pisarne niso povsebinjene s svojo višino in pročeljem. Človeška podoba jim je dana z video instalacijami in javnimi koncerti (Zukin 1995, 22), na primer na dvorišču poslopij.

Umetniki sami so postali tisti, ki uokvirjajo kulturo. Potrjujejo težnjo mesta po stalni kulturni nadvladi. Njihova prisotnost v studiih, loftih in galerijah postavi sosesko na tračnice gentrifikacije. Ironično se je to zgodilo odkar so umetniki postali bolj samozavestni branilci svojih interesov kot umetniki in so se bolj vpletali v politične organizacije (Zukin 1995, 23). Zdi se, da so pravzaprav sami onemogočili prihod novih umetnikov na sceno s tem ko so zagnali procese gentrifikacije in posledično zvišanje cen nepremičnin.

Vsak trud prerazporeditve prostora v mestu je hkrati poskus vizualne reprezentacije. Višanje cen nepremičnin, ki ostaja cilj večine urbanih elit, zahteva vsiljevanje novega stališča. S tem ko se pogajamo za nova stališča in stroške, ki jih to prinaša, ustvarjamo težave za javno kulturo (Zukin 1995, 24).

2.4 Urbano prizorišče

Urbano prizorišče je potencialno lahko vsak odprt ali zaprt javni mestni prostor ter zasebni prostor s pretežno javnim dostopom oziroma pristopom in vsakršna oblika prostorske situacijske postavitve (Hočevar 2000, 138). Na kateremkoli območju v mestu, ki ima v različnih kontekstih minimalne občasne ali trajnejše lastnosti krajevnosti. S sintagmo urbano prizorišče (urban locale, urban stage) pojmujeemo celoto funkcijskih, simbolno-pomenskih, formalno-oblikovnih razsežnosti performativnega delovanja ter določen način družbene (re)produkcije prostorov v mestu. Funkcije urbane prizoriščnosti so: spektakelska, strukturno-razvojna, kulturna (Hočevar 2000).

Obstajajo protislovne silnice instrumentalne in reflektivne racionalnosti v odprtih, globaliziranih modernih družbah. Te protislovnosti se v mestih izražajo kot nasprotja med globalizirano *geometrijo* urbanega prostora in *pomenjenem* urbane krajevnosti, prostorsko *kvantiteto* mesta in heterogeno krajevno *kvaliteto* mest, prostorsko abstraktnostjo in krajevno konkretnostjo, urbano ekonomijo in urbano kulturo, javnostjo in privatnostjo urbanih prostorov.

Oblikovanje in izraba mestnih javnih prostorov-krajev (urban places), poudarja večina postmodernih avtorjev, se odvija na povsem spremenjenih temeljih odprte globalizirane urbanosti, kar povzroča naraščajočo komercializacijo in korporativno privatizacijo javne mestne sfere (Soja v Hočevar 2000). Drugi avtorji pa govorijo o avtentični renesansi mest, ki so posledica spremenjenih življenjskostilskih navad posameznikov (Zukin v Hočevar 2000).

Tovrstne razprave potekajo vzporedno z oblikovanjem strategij podjetniško naravnane preoblikovanja urbanih krajevnosti v praksi in nato z relativno uspešno izvedenim revatilizacijskimi projekti posameznih evropskih mestih, ki se po pristopu znatno razlikujejo od večinoma neuspešnih ali le delno uspešnih, institucionalnih projektov iz sedemdesetih let. Večji del tega teh projektov je mogoče pripisati prav učinkovitemu spoprijemanju in ne nazadnje učinkom razumevanja sodobnih protislovnih silnic instrumentalne in reflektivne racionalnosti. Izhodiščna je splošnejša predpostavka, da vloga dogodkovnosti, spektakelskosti, ekspresivnosti in reprezentativnosti v postmodernem obdobju narašča na vseh ravneh proizvodnje in trošenja prostora. V bivalnem, delovnem in posebej t.i. prostočasnih okoljih.

3 Poblenu

3.1 Zgodba Poblenu-a

Če želimo razumeti kaj je tisto, kar je po mnenju nekaterih vredno ohranjati, moramo vsaj bežno poznati zgodovino Poblenu-a. Videli bomo, da je trenutna transformacija del nadaljujoče se zgodovine, prepletajoče se ekonomske, družbene in urbane dinamike. Produkcija prostora je že od začetka bila produkt antagonizma med interesi kapitala in potrebami lokalnih prebivalcev. Poblenu v dobesednem prevodu pomeni »nova vas«. Območje se je začelo pospešeno razvijati v začetku 19. stoletja z razcvetom industrijske revolucije. Vendar njegoa industrijska zgodovina sega še dlje nazaj v zgodnje 18. stoletje, ko so bile tukaj ustvarjene prve tekstilne delavnice.

Glavni razlogi, ki so pripomogli, da je bilo to območje primerno za razvoj industrije so bližina železnice, ki so jo zgradili v letu 1848 in je šla čez območje ter s tem omogočila odlične možnosti za transport. Drug razlog za hiter razvoj so bile nizke cene in razpoložljivost ozemlja v Poblenu takrat (Križnik 2005). Hkrati je bilo veliko ozemlja takrat v nikogaršnji lasti in za to na voljo. Somorrostro je ozemlje ob obali, ki je bilo do sredine 20. stoletja v celoti ilegalna naselbina (Casellas 2009). Območje je hitro postalo jedro industrije v Kataloniji in so ga primerjali z Manchestrom Katalonije. Primerjava se ni nanašala le na gostoto industrije in arhitekturo temveč tudi na delovni razred, ki je sestavljal večino prebivalcev in njihov specifični življenjski stil, ki se je razlikoval od večine prebivalcev v Barceloni. Končno je bila tekstilna industrija v 19. stoletju tista, ki je bila gorivo industrijskega razvoja v regiji (Križnik 2005). Leta 1897 so občino San Marti uradno priključili mestu Barcelona. Od takrat naprej je bil Poblenu vedno viden kot obrobni del Barcelone, izven zanimanja mesta. Stanje, ki se do nedavnega ni bistveno spremenilo (Križnik 2005).

Pri tem je potrebna previdnost, ko ocenjujemo projekt @22 in njegovo zanimanje za Poblenu. Bolj verjetno je, da gre pri tem za ekonomske priložnosti, ki jih območje danes ponuja, kot pa skrb za lokalne prebivalce.

V letih od 1970 do 1990 se je večinoma tekstilna industrija preusmerila v metalwork in kemično industrijo. Končno pa v manjše delavnice in skladišča. Do leta 2000, ko se je začel izvajati plan @22 se prebivalci po socioekonomskih indikatorjih niso bistveno razlikovali od Barcelone kot celote. Razlikovala se je le gostota poseljenosti, ki je bila v Barceloni 15.197 na hektar, v Poblenu-u pa 9.757 na hektar (Casellas 2009).

V 70. in 80. letih je bil San Marti vključujoč Poblenu del urbanizacijskega projekta Cerda, poznanega tudi pod imenom Eixample, kar v katalonščini pomeni podaljšek. V naslednjih letih je bil plan v celoti uresničen, kljub temu pa je morfologija Poblenu-a bolj fragmentirana od ostalih delov Barcelone. Deloma lahko za to odgovor iščemo v zgodnji urbanizaciji, ki je sledila zelo stari fevdalni razdelitvi zemlje (Križnik 2005).

Lahko tudi vidimo, da je večina industrijskih objektov bila zgrajena ob obeh železniških progah ali pa ob Rambli del Poblenu in Pere IV. Eixample ne sledi vzorcu nobene izmed njih. Obe, pa sta bili hrbtenica ekonomskega in socialnega življenja v okrožju, zato še danes igrajo pomembno simbolično vlogo v kolektivnem spominu tukajšnjih prebivalcev. Drug pomemben vzrok za takšno razpršenost in nekonsistentnost je povezan z različnimi ekonomskimi interesi in spekulacijami z ozemljem.

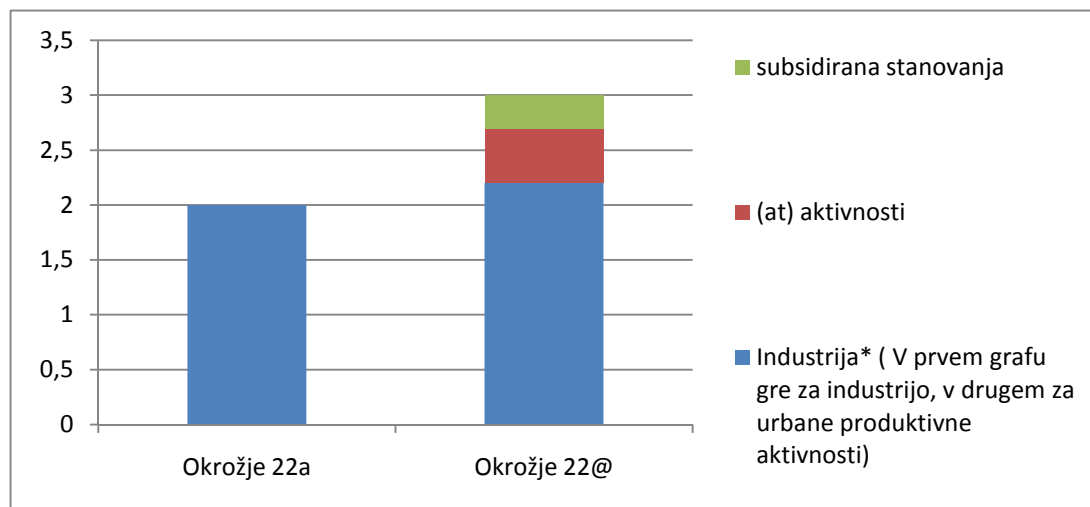
3. 2 Kaj se danes dogaja v Poblenu-u

Ohranjanje industrijske kulturne dediščine ni bilo v prvem planu projekta @22. Pojavilo se je šele kasneje, ko so morali projekt prilagoditi zahtevam lokalnih prebivalcev. V večini primerov so lastniki tudi prebivalci v bivalnem delu tega okrožja. V teh primerih so verjetno imeli več interesa in moči vplivanja na snovalce. Kljub temu pa odkup zemljišča ne poteka tako problematično, kot pri nas, ko gre za grajenje avtocest. EU očita Španiji zakone, ki dopuščajo preprost odkup zemljišč za investitorje in minimalne pravice, ki pri tem ostajajo lastniku (BBC News 2009).

Naj so bila zemljišča pridobljena kakorkoli, nove in kulturne ekonomije so začele zamenjevati stare industrijske, prinašajoče novo življenje v nazadujoče okrožje. Z njim pa tudi konflikt glede uporabe zemljišč ter stopnjo in potrebo ohranjanja arhitekturne

dediščine. Staro industrijsko okrožje je postalo orodje in prizorišče v katerem mesto lahko ponovno predstavlja sebe in svojo uspešno zgodbo transformacije in regeneracije. Kultura industrijskega mesta je postala uporabna metoda za prikaz rezultatov pred in po preobrazbi. Kot rezultat projekta, star industrijski prostor lahko nadaljuje svoje življenje, je produktiven in ohranja svojo ekonomsko vrednost s tem, ko jo je v večini spremenil v kulturno vrednost.

Tabela 3.1: Primerjava aktivnosti pred in po projektu @22.

Vir: Ajuntamento de Barcelona (2008).

Kulturne industrije večajo svojo vlogo kot pomembni akterji v ekonomskem razvoju. Pogosto se mesto samo po sebi identificira kot kultura (Strategic Plan 2000). Poblenu kot Soho, umetniško okrožje s preurejenimi lofti. V resnici pa je ta primerjava bolj izraz naivnih želja, kot pa odraz dejanskega stanja in je povezano s tendenco mesta da implementira visoko profilne kulturne projekte (Gdnaiec 2000). Kulturo poskušajo integrirati v ostale aspekte urbanega razvoja s tem, ko bi naredili kulturo centralno pri pojavljajočih in izzivih, ki jih ima mesto danes. Vsaka strategija urbanega razvoja mora temeljiti na kulturi in ne obratno. Barcelona je že prešla skozi dve ekonomski transformaciji od industrijskega do storitvenega in zdaj, v začetku 21. stoletja vodi tretjo transformacijo, ki poudarja vsebino, znanje in trajnostni razvoj. S prihodom nove populacije, ki je samo posredno vpletena v produkcijo in nove tehnologije (bolj v njihovo potrošnjo). Vzporedno s tem se preobraža tudi fizična podoba okrožja; nove plaža, ceste, parki in zgradbe so postale faktor, ki še dodatno izključuje in marginalizira lokalno prebivalstvo. Novi, dragi prostori potrošnje verjetno niso namenjeni njim.

Hangar in El Submari sta dva primera delovnega prostora namenjena umetnikom in se je razvil iz starih tovarniških prostorov. Palo Alto je še en primer. Tudi bari in klubi so večinoma v starih tovarniških prostorih (Ovella Negra). To ni splošen trend, občina bi jih raje nadomestila z bolj donosnimi dejavnostmi. Obnova enega izmed takih prostorov (Can Saladrigas) ni rezultat želje pomagati umetnikom, ki so se nahajali tam, temveč bolj zavedanje pomembnosti ohranjanja kulturne dediščine, ker lahko deluje kot predmet privlačnosti za nove priložnosti, ki so bolj poslovno usmerjene (Gdaniec 2000).

4 Industrijska kulturna dediščina v okviru projekta @22 Barcelona

Industrijske dediščina v Poblenou-u je tesno povezana z celotnim projektom revitalizacije tega dela mesta in projekta @22 Barcelona. Projekt je bil sprejet leta 2000 in predvideva spreminjanje tradicionalno industrijskega dela Poblenou-a v »high-tech« ekonomijo, ki temelji na znanju. V prihodnosti naj bi ta del predstavljal tehnološko platformo za Barcelono in Katalonijo (Strategic Plan 2000, Casselas 2009, Symposium on Urban Clusters 2009). Dramatična transformacija zajema 200 hektarjev ozemlja. Takšno invazivno planiranje pa ne more biti neopaženo in samo pozitivno. Vzporedno z izvajanjem plana se je pojavljalo veliko kritik. Ena izmed njih je bila neupoštevanje lokalnih prebivalcev. Ali drugače, plan je bil sestavljen iz vrha navzdol; od občinskih uradnikov, politikov navzdol do prebivalcev. V Strateškem planu sicer izrecno navajajo da so plan dolgo časa prepustili za javno razpravo, ki pa je seveda ni moglo biti saj je v mnogih pogledih nejasen. Izključenost lokalnih prebivalcev je spodbudilo nastanek mnogih civilnih iniciativ: *Associació des Veïns i Veïnes del Poblenou*, *Associació d'Afectas 22@*, *Commissió d'Afectas 22@* in *Coordinadora Contra 22@* (Križnik 2005, 39). Okvirni cilji teh skupin so bili: 1. Proti odločevalnemu procesu (top to bottom), 2. Dvom v kvaliteto načrtovanih projektov ali, 3. Skrb za davek, ki ga bo plačala družba zaradi neustreznosti projektov, 4. Protest proti korporativni politiki podjetij, ki so se naselila v Poblenou-u (Križnik 2005, 40).

Ostali očitki projektu @22 Barcelona so še: nepreverljivi rezultati, ohlapna definicija, katere so na znanju temelječe dejavnosti, ki bodo okrožje spremenile v kotel inovacij. Casellas v svojem članku pravi, da ravno ohlapna definicija ne omogoča preverljivosti in veljavnosti rezultatov, da so to metodološki problemi. Na spletni strani @22Barcelona povzema svojo raziskavo o novih podjetjih, ki so prišla v Poblenou. Navaja številke, ki prikazujejo zavirljiv porast kreativnih in @ aktivnosti. Po bolj natančnem pregledu pa je jasno, da mednje štejejo tudi zobozdravnike, videoteke z odraslo vsebino in ostale (Casellas 2009).

Občinske oblasti so v času tudi reinterpreterale že v začetku ohlapno definirane koncepte in redefinirale strategijo (Casellas 2009). Od spodbujanja sedmih @ aktivnosti so se v petih letih preusmerili na koncept spodbujanja »clustrov« .

Celosten problem projekta pa je predvsem dvojna vloga institucije @22Barcelona. Kvazi javna agencija, kot jo poimenuje Casellas, ima dvojno vlogo kot predstavnik lokalnih prebivalcev, lastnica nekaterih ozemelj, ki so predvidena za renovacijo in vmesni člen med privatnim podjetji in občino. Tako so njeni interesi zelo različni. Kot lastnica zemljišča bi si želela zemljišče čim boljše prodati, kot javna institucija bi morala poskrbeti za interese prebivalcev.

Projekt predvideva soobstoj novih stavb, novih javnih prostorov in sledi zgodovine in elementi, ki predstavljajo industrijsko zgodovino sooseske (@22Barcelona). Za potrebe restavriranja so ustvarili katalog prizorišč stavb industrijske dediščine.

Kljub tem zvanečim besedam pa za prizorišča, katera sem obiskala, občina in projekt prenove, razen popisa in oznake da je to industrijska kulturna dediščina nima nobenih zaslug. Obnovljeni so bili s financiranjem lastnikov, razen Hangar, za katerega bomo nadaljevanju videli, da ni ravno primer dobrega restavriranja ali obnove. Oznaka, da je stavba kulturna dediščina pa je za lastnike prej nadlega kot spodbuda, ker onemogočajo ali vsaj resno ovirajo nadaljnjo obnovo ali razvoj.

V pogovoru z Alfredom¹ sem izvedela, da se načeloma strinjajo s poskusom oživljanja: »Razumemo da je potrebno ekonomsko oživeti Poblenu, vendar bi to morali storiti v sodelovanju z lokalnimi prebivalci«. Ko nadaljujeva pogovor o tem kaj bi umetniki potrebovali za svoje delovanje je odgovoril, da potrebujejo poceni prostor, kjer lahko vadijo. Ob omembi koncertnih prireditev se je nostalgичno spominjal na čase, ko je bilo v tem okrožju mnogo več koncertnih prizorišč. Verjetno niso bila vsa protipotresno varna in niso ustrezala ustreznim sanitarnim standardom. Še vedno se lahko najde kakšna ilegalna zabava v starih tovarnah. Navadno jo priredijo lastniki sami v navezi s kakšnim socialnim klubom. Eden izmed razlogov zakaj je potrebo predvajanje žive glasbe kamuflazirati v domačo zabavo je, ker je licenco za predstavljanje žive glasbe v tem okrožju težko dobiti, slednje smo izvedeli od lastnika gostinskega lokala.

5 Kulturna dediščina kot prizoriščnost.

Kulturna dediščina je zaradi svoje nabitosti z zgodovino lahko polna čustev. Ob njej se zaradi občutka povezanosti počutimo bližje preteklosti in svojim prednikom. Če smo obkoljeni s takimi predmeti se počutimo odprti, v nas se zbujejo patriotska, mogoče družinska ali čisto intimna čustva. To pa je glavni namen. Da občutimo, ko se sprehajamo, na primer po parku. Da se prestavimo v neko drugo stanje od običajnega vrveža. Urbano prizorišče je lahko vsak odprt ali zaprt javni mestni prostor ter zasebni prostor s pretežno javnim dostopom (Hočevar 2000, 138). Sprašujem se, kaj je potem dodana vrednost, ki jo prinaša industrijska dediščina v sliko. Ena je čustvena in intimna povezanost na arhitekturo. Ljudje, katerih starši so delali v teh prostorih čutijo povezanost s tem okoljem. Zaradi tega se počutijo bolj asimilirani in bolj domače v okolju. Kar bi moral biti cilj arhitekture. Poleg stroge uporabnosti igra pozitivno družbeno vlogo in nam pomaga, da se lažje asociiramo s svetom. Zaradi tega ima arhitektura lahko popolnoma subjektivno vlogo (Leach 2006, x).

Kot smo že povedali je industrija pustila temu delu mesta velik pečat. Povezana je z nastankom tega območja, pred industrijo je bil to prazen prostor. Da se tudi danes ne bi

---

¹ Intervju z Albertom Ferrejem, 25. Aprila.

obravnaval kot prazen prostor imamo edini način ohranjanja na razpolago podelitev spomeniškega varstva. Razen Ramble del Poblenou ni večjih, če smo popolnoma subjektivni, lepših in bolj signifikantnih stavb. Sploh če primerjamo Poblenou z ostalo kulturno dediščino Barcelone, kot so Gaudijeve stavbe, katedrala, najstarejša bolnica Hospital Sant Pau, ki še danes deluje, samostan na Monseratu itd. Vendar natančno to želijo narediti, obravnavati ta prostor kot da je prazen. Vprašanje zakaj je tak kolonialen odnos slab nima enoznačnega odgovora. Konec koncev naj bi to pripeljalo do dobička, pri katerem vsaj simbolično preko davkov pridobimo vsi. Problematično je, ker enakega privilegija nimajo vse družbene skupine, tako invazivne posege si lako privoščijo samo posamezniki z zaledjem močnega kapitala. Za umetnike, glasbenike in ostale, ki so do sedaj lahko uživali prostore je igra nepoštena.

Še en skrajni pogled na dediščino Poblenou-a nasploh. Ta del je bil vedno produkt kapitalizma, nastal na praznem obrobju Barcelone, z edinim namenom dobička, če si drznemo razmišljati, da kapitalisti, se pravi lastniki tovarn v 19. stoletju niso imeli bistveno drugačne morale kot jo imajo danes.

6 Poblenou- turistična destinacija

Najbolj agresivna promocija Poblenou-a obstaja na ravni podjetništva, ki ga oblikuje program @22. Pri tem ne gre neposredno za distinktivno promocijo Poblenou-a kot okrožja, ampak gre za predstavitev projekta, kot del Barcelone. Že samo ime vsebuje Barcelona in ne Poblenou. Vendar bi bilo izpostavljanje Poblenou-a pomembno, če vemo da je njegova značilnost relativno neodvisen razvoj od Barcelone.

Značilen predstavnik okrožja inovacij je Torre Agbar. Z edinstveno obliko v Barceloni in hkrati ena izmed redkih stolpnic, je vodilna podoba novega Poblenou-a. Pa vendar je v resnici manj glamurozna kot na promocijskih slikah. Še vedno ga obkrožajo napol podrte stavbe iz prejšnje ere, pri nekaterih lahko opazimo celo znake, da v njih še vedno prebivajo ljudje. Pompozna stavba dobro opravlja funkcijo predstavljanja Barcelone kot mesto prihodnosti, manj pa poudarja Poblenou, kot specifični prostor, drugačen od ostalega mesta.

V sklopu te promocije poudarjajo večinoma kongresni turizem, ki je v večini še iz časa olimpijskih iger in ni vidno povezan z industrijsko dediščino. Gre za visoke, velike, steklene hotele, ki so v večji meri namenjeni kongresnemu turizmu. Plaža, ki so jo dokončali v zadnjih letih je tako uporabljena samo kot razgled in manj za dejansko kopanje gostov. Za kongresni turizem načeloma velja, da se gostje zadržujejo v premisah prostorov, kjer imajo konferenco ali predavanja in nimajo posebnih želja raziskovati okolice, razen če gostitelj ne ponuja ogleda. Tudi v pogovoru s predstavnikom Kompasove pisarne v Barceloni smo ugotovili, da sami ne ponujajo nikakršnega aranžmaja, ki bi popeljal turiste po tem okrožju in opozarjal na posebnost Poblenou-a in omogočal поблиžje spoznavanje s tematiko delavskega konflikta.

Investitorji so imeli jasno idejo, da bodo s projektom zaslužili in seveda ima 30 nadstropna stavba večje potenciale. Bolj pomembno vprašanje pa je ali so kapacitete hotelov izkoriščene. Manjših hotelov, ki bi ujeli bistvo Poblenou-a ni najti. Razlog za to bi lahko bil izvor investitorjev. Mogoče lokalni investitorji, s tem mislim na Španijo in predvsem Barcelono, ne prepoznavajo industrijskega izgleda Poblenou-a kot tržne niše. Poudarek je predvsem na modernosti, industrijska preteklost se uporablja v pretekliku.

Promocija Poblenou, kot starega industrijskega dela mesta je manj opazna in jo lahko na nekaterih neodvisnih spletnih straneh, pa tudi na straneh Barcelonske občine. V prvem delu uradne predstavitve še vedno prevlada Torre Agbar, Trambesos; nova pot tramov, novo naselje Forum 2004. Po teh novih pridobitvah se predstavitev obrača v Can Jaumeandreu, obnovljeno tovarno ob robu Ramble del Poblenou in nas počasi pripravlja na lov za osamelimi dimniki, ki stojijo ob straneh skrajno modernih stavb.

Vendar kljub temu Poblenou nikoli ne bo imel samo industrijske preteklosti, vedno jo bodo uravnotežili s transformacijami, ki se dogajajo sedaj. Verjetno prikrito pripravljajo obiskovalce na to, da prostor ne bo dolgo enak. Poblenou obstaja samo v koleraciji s transformacijo, ki se odvija.

Slika 6.1: Torre Agbar, dve strani.

Vir: Geberit.

7 Klasifikacija prizorišč

Obnavljanje objektov, ki jih bom podrobneje preučila ni bilo nadzorovana iz ene same institucije. V večini primerov je imelo različne investitorje, ki je imel svoje cilje kaj želijo z obnovo doseči. Nekateri so popolnoma profitni, drugi v teh prostorih uresničujejo svojo življenjsko filozofijo, tretje pa so namenjene naključnim mimoidočim, pa naj bodo to turisti ali pa lokalni prebivalci. Objekte bom razdelila glede na to kaj je njihov namen in kaj se v njih dogaja, če sploh kaj. Vprašanja, ki si jih bom zastavljala pri vsaki posamezni obliki; Kdo so uporabniki, komu so namenjeni, ali je uporabljena za profitne namene. Vprašanje, ki se tukaj zdi relevantno, v primeru da gre za profitno organizacijo, je tudi, koga podjetje zaposluje. To je res vprašanje bolj ekonomske računice, vendar mene bolj zanima v smislu ali so to tuji ali lokalni prebivalci. Na koncu upam, da bom lahko ocenila ali je ohranjanje industrijske dediščine res vredno in za koga.

Poskušala bom oceniti dostopnost prostorov ali boljše kako je dostopnost omejena. Ali je to s simboli, ki so obiskovalcem tuji in neznani in kažejo da tukaj ni prostora zanje, s ceno produktov ali storitev, ki ga proizvajajo, z zaklenjenimi vrati ali z varnostnimi kamerami. Vse to so kazalci namembnosti nekega prostora.

Prav tako me bo v analizi zanimalo do katere mere so prostori obnovljeni, ali gre le za zasilno prenovo, ki dopušča uporabo prostorov ali pa gre za večji arhitekturni in estetski dosežek, ki presega meje gole uporabnosti. Stopnja obnovljenosti nam lahko nakaže tudi to kako dolgo nameravajo obdržati nek objekt. Če je obnovljen za silo se postavlja vprašanje o pomanjkanju dolgoročnih planov.

Ko razmišljamo o prizoriščnosti ne moremo mimo prizorišča »par excellence«, ki kar kriči po prepoznavanju samega sebe kot prizorišče dogajanja: koncertno/glasbeno prizorišče. In ker govorimo o industrijski dediščini je pomembno merilo, ki ga nanašamo, da se le ta dogaja v stari tovarni.

Del analize bo namenjen tudi o tem kako poskušajo industrijsko dediščino v ožjem pomenu besede prodajati turistom. Poblenou je bil v turističnem pogledu, z izjemo Olimpijske vasi precej zapostavljen in sprašujem se kako lahko promocija okrožja, kot nekdanji Manchester Katalonije, pomaga privabiti več turistov.

7.1 Storitveni objekti

Ta oblika obnove je verjetno z vidika ustvarjalcev projekta @22 najbolj zaželena. Ekonomska samozadostnost, potencialne zaposlitve v storitvenem sektorju in nobene finančne odgovornosti na strani občine. Vsebuje podjetniški duh, ki ga spodbuja celoten projekt.

7.1.2 Ovella Negra

Primer storitvenega objekta je dnevno-nočna restavracija in klub Ovella Negra Megataverna. Na ulici Pallars, deluje že od leta 1994, ko so zdajšnji lastniki kupili prostore od lastnikov takratne tovarne. V njej so prvotno izdelovali rezervne dele za avtomobile. Lastnik je v intervjuju povedal, da se je v času nakupa prodaja dodatno zavlekla, ker so lastniki še upali, da jim bo uspelo ponovno oživeti proizvodnjo, vendar se to ni zgodilo. Povpraševanja po posameznih delih avtomobila ni bilo več.

Novi lastniki so stavbo obnovili z velikim spoštovanjem do dela, ki so ga tukaj opravljali. V njej se še danes lahko razbere kaj so proizvodjali. Deli naprav so obešeni po stenah, ki so še vedno ohranjene v prvotni, robustni obliki. V pogovoru z Enriquezom² smo ugotovili, da ima podjetje blagovne znamke Ovella Negra v lasti več objektov po Barceloni; bari, restavracije in celo teater. Vedno iščejo prostore, ki so že sami po sebi nekaj posebnega. Sami pravijo, da samo dopolnijo in ne spreminjajo veliko. Obnova in restavracija je potekala izključno kot privatna investicija. Leta 2004 je bil stavbi podeljen naziv »Patrimonio Industrial de Barcelona« in s tem označen za kulturno dediščino. Tako je danes stavbo nemogoče spreminjati brez cele vrste dovoljenj in birokracije. Zadnje je Enriquez povedal z rahlim cinizmom v smislu, saj smo jo sami obnovili, če nas ne bi bilo, bi ne obstajala več. V tem primeru se pokažejo omejitve kulturne dediščine, ki se pokažejo šele s časom, o teh smo že pisali.

S stališča zaposlitve restavracija ne prinaša posebnih presenečenj. V njej so večinoma zaposleni študenti, predvsem pa mladi ljudje. Gostje, so po besedah lastnika, zelo raznoliki. V času kosila prihajajo zaposleni iz okoliških podjetij. Strukture teh ne morem opisati z statistično natančnostjo. V času mojega obiska so bili v restavraciji delavci iz gradbišč in tudi zaposleni v okoliških medijskih podjetjih. V večernih in nočnih urah so gostje v veliki večini študentje, tujci in mladi na sploh. Približno število večernih obiskovalcev je moj sogovornik ocenil na 900 oseb med vikendom. Enriquez pravi, da njihova restavracija ni diskoteka in jim organiziranje žive glasbe ni dovoljena. Pridobitev potrebne licence pa je v tem okrožju skoraj nemogoča. Različne ravni okrožne uprave San Marti in mestne občine Barcelone imajo skoraj nasprotujoče si

---

² Enriquez Ballabriga, predstavnik blagovne znamke Ovella Negra.

zahteve za izpolnitev pogojev. Ob tem pove, da je jakost glasbe, ki smo jo slišali v tistem trenutku najvišja, ki jo vrtijo. O napačnosti izrečenega smo se lahko v večernih urah sicer prepričali sami. Poleg restavracijske in barske dejavnosti Ovella Negra Megataverna svojim obiskovalcem nudi tudi različne igre kot so biljard in namizni nogomet in ostalo.

Miti in fama, ki krožijo med mladimi in malo starejšimi prebivalci Barcelone o Ovelli Negri so daleč segajoči. V neformalnih pogovorih sem lahko slišala pripovedovanja o dogodivščinah in spominih, ki so jih doživeli v teh prostorih. Predstavlja pomemben dogodkovni prostor v tem okrožju in širši Barceloni. Zelo priljubljen med domačini in poznan gostom v vseh Barcelonskih mladinskih hotelih.

Za obisk Ovelle Negre se v nočnih urah odločajo večje skupine mladih, saj centralni prostor zasedajo velike mize s klopmi. Še en razlog za velik obisk mladih so nizke cene pijač, še posebej v večjih količinah. Cene so tako za razliko v bolj ekskluzivnih klubih bolj dostopne.

Ko govorimo o funkciji tega prizorišča bi lahko rekli, da je večinoma dogodkovna in spektakelska. Na žalost bi težko rekli, da je sicer lepo in zgodovinsko pravilno obnovljena stavba, kulturno središče. Gre za zabavo, večjih skupin mladih. Ko govorimo o strukturno razvojnem vidiku je prej zaviralec, ker s svojo velikostjo in glasnostjo onemogoča potencialno delovanje bolj tihih aktivnosti v bližnji okolici. V tem primeru bi lahko rekli da prepoved žive glasbe ni bila smiselna in sploh ni imela učinka, če je namen bil umiriti nočno življenje. Velike skupine mladih, ki zapuščajo prizorišča zabav, so bolj verjeten razlog za nočni nered.

Moramo pa priznati, da so lastniki zavedali pomebnosti ideje »biti drugačen« . Zaradi tega je postala ciljna destinacija obiskovalcev, ki želijo izkustiti Pobenou.

7.1.2 Palo Alto

Drug primer, ki ga skoraj ne upam uvrstiti v to komercialno strukturo je Palo Alto. Ne smemo ga zamenjati z high-tech clustrom v ZDA, ki je prvič neprimerno večji, drugič je slednji veliko bolj komercialno naravnani kot naš.

V stari tekstilni tovarni so uredili prostore, ki jih sedaj dajejo v najem različnim inovativnim podjetjem. V njem so svoj prostor našli arhitekti, fotografi, podjetja, ki oblikujejo spletne strani, grafični dizajn in različne šole. V intervjuju z Santiagom Errandom³ smo izvedeli, da so prostor kupili v 80. letih od takratnih lastnikov tovarne. Bili so popolnoma privatna institucija. Kasneje se je izkazalo, da je dejanski lastnik tovarne država in ta jim je potem podelila neke vrste koncesijo, da so lahko še naprej opravljali svoje poslanstvo. Ustanovili so fundacijo (ustanovo), ki še vedno usmerja projekt. Cilj celotnega projekta je bil razviti kulturno, eklektično in raznovrstno okolje. Glavno vodilo je spodbujati kreativnost. Santiago, ki je bil prvotni idejni vodja projekta, danes pa predsednik fundacije, pravi, da tega prostora niso nikoli oglaševali in da sprejmejo vsakega, ki želi priti k njim. Ta pristop odprtosti in samoregulacije nekega prostora je lep primer reflektivnosti postmodernega prizorišča. Deluje bolj organsko, za razliko od birokratskih zahtev in pogojev, ki bi jih lahko vsilili novim stanovalcem. V sklopu objekta je tudi restavracija, ki je primarno namenjena zaposlenim v notranjosti objekta. Nekaj časa pa so sodelovali z vrtcem v bližini in so kuhali tudi zanje.

Med uporabniki se čuti odnos soseskosti in povezanosti. Medsebojna odprtost je jasno zaznana po odprtih vratih pisarn, ki gledajo na notranjo stran dvorišča.

Podjetja, ki najemajo te prostore so fotografski studii, arhitekturni biroji, šole, podjetja, ki se ukvarjajo z grafičnim dizajnom, različni umetniki. Pretežno so iz Katalonije, vključeni pa so tudi bolj mednarodna podjetja in organizacija, trenutno iz Belgije in Anglije. Vizija fundacije je, da bi privabili čim bolj raznovrstne vsebine, ljudi in države. Raznolikost je eden izmed pomembnih ciljev ustanove.

Vsi bi po definiciji kreativnega razreda lahko spadali vanj. Palo Alto jim je priskrbel prostor v katerem proizvajajo v ekonomskem in kulturnem smislu. Če prostor ne bi bil zasnovan na način kot je bi na mestu mogoče stala nova stavba, ki nima nobene

povezanosti s preteklostjo in bi jo najverjetneje naselila banka, ki je tipični primer uniformiranosti v kateremkoli mestu.

Slika 7.1: Palo Alto.

Celoten objekt deluje zelo odrezano od ostalega dela, ki je opazno bolj zapuščen. Vendar sem na vprašanje, če imajo kakšno varnostno službo, ki varuje objekt, dobila negativen odgovor. Kar je v popolnem nasprotju z splošnim vtisom o soseški, ko lahko skoraj na vsaki bolj obnovljeni stavbi znak ki opozarja, da je okolica pod video nadzorom in pod okriljem ene izmed varnostnih služb. Notranjost dvorišča se sicer zaklepa in tako jasno nakazuje nepovezanost prostora z okolico. Deluje kot samozadostni otok. Bolj ironično kot resno, imajo celo svoj zelenjavni vrt, kar je sredi urbaniziranega Poblenu-a redkost. Kot pravi Evans, fizična bližina še ne pomeni premagovanje socialne in kulturne izključenosti (Evans 2001, 2). Vendar se v tem primeru kažejo težnje po tesnejši simbiozi z neposredno okolico.

Kompleks je bil domiselno obnovljen, obdržali so le hrbtnico tovarne, velike površine sten so zamenjala okna. Kljub vsemu, se je robustnost stavbe ohranila, prostori so veliki, svetli in niso pregrajeni z novimi stenami. Posebnost, ki je poceni in je postala prijazna prepoznavna znamka zgradbe je poraščenost zidov z rastlinjem. V notranjosti

ima obiskovalec občutek da je prispel v babičin park, babičin, ker je majhen in zaradi svojega divjega in nenačrtnega zasajanja daje vtis topline in domačnosti.

V smislu funkcije prizorišča, gre za dejavnost, ki ima jasno načrtano razvojno funkcijo. S tem, ko so privabili kreativna podjetja v okoliš, kjer je glavni vir zaslužka do pred kratim bila industrija, so načrtali zelen otok na zemljevidu odpisanih objektov.

7.1.3 Restavracije

Kar se v Poblenu še ni bistveno spremenilo so gostilnice, ki nudijo topel obrok in »bocadiljose« v času malic. Večina še vedno opravlja nalogo servisiranja lokalnim delavcem. Ironično so njihove stranke v največ primerih prav tisti delavci, ki podirajo Poblenu kot ga poznajo, gradijo nove, dražje restavracije in bodo poskrbeli za okolje v katerem ne bo več prostora za cenejše gostilnice z menijem za 6 evrov.

Restavracije s stalnim menijem, in majhno kvadraturu so prav tako del žive kulturne dediščine, kot katerakoli druga stavba. Gojijo tipično klientelo, ki jo v večini primerov sestavljajo lokalni prebivalci, ki so stalni gostje do te meje, da jih gostinci poznajo po imenih. Prav gostilnice pa so zelo nepriljubljene modernemu potrošniku/prišleku in v procesu gentrifikacije skupaj z manjšimi pekarnami izginjajo in dajejo prostor argentinskim restavracijam in verižnim trgovcem. Postavlja se vprašanje, če turisti res ne želijo zahajati v lokalne restavracije. Potrebno je samo premostiti zaprtost, katere videz dajejo in lahko postanejo bolj dostopne. Restavracije so tipična kulturna industrija po Zukinovi pa vendar se zdi da se lastniki tega še ne zavedajo. Če želijo igrati na karto avtentičnosti je potrebno samo poudariti kar že obstaja. Tak način oživljanja je veliko manj invaziven in prinese pozitivne posledive neposredno do lokalnih prebivalcev, ki so v večini primerov lastniki.

Če pogledamo cenovno dostopnost je prostor zelo odprt, vendar je zaradi visoke povezanosti z lokalnimi prebivalci, ki so skoraj stalni inventar, simbolno nedostopen za ostale, ki si lahko v zakajenem prostoru počutijo kot tujci.

V pogledu funkcije prizorišča bi lahko rekli da je najbolj vidna kulturna vloga restavracija. Kulturna v smislu ohranjanja določenega načina življenja, kateremu služijo te majhne restavracije. Restavracije predstavljajo prostor sestankovanja, natararji se predstavljajo skupaj z menijem. Stil, ki je značilen za restavracije, je implicitno in eksplicitno pogajan s strani natararjev in lastnikov (Zukin 1995, 155). V našem primeru gre za natararje, ki so hkrati lastniki, kar bi lahko potrjevalo še večjo navezanost na okolje in večji interes za uspeh.

Biti viden v določeni restavraciji, za določeno mizo, z neko osebo so vsi indikatorji moči in statusa (Zukin 1995, 155). Med tem ko nekatere restavracije služijo turistom, druge dobijo prepoznaven status zbiranja mednarodnega razreda podjetnikov in tretji spet zbiranja različnih etničnih skupin. V našem primeru so te skupine ljudje, ki delajo in/ali živijo v okrožju.

7.2 Umetniški objekti

Umetniške objekte sem poimenovala prostore, ki so v osnovi namenjeni umetnikom, fotografom in ostalim kulturnim ustvarjalcem in raziskovalcem kulture. Njihov osnovni namen mora biti nekomercialno širjenje in proizvodjanje kulture.

Zukinova pravi, da so umetniki dobrodošli in uporabljeni, kot premostitveni gentrifikatorji in ne kot stalni stanovalci, ki bi si zaslužili subvencioniranje, ko narastejo cene nepremičnin. Kulturne cone, med katere spada tudi Hangar spodbujajo šele, ko plani za grajenje stolpnic padejo v vodo ali pa so sponzorirane s strani nepremičninskih razvijalcev. V povprečju sinergija med umetnostjo, financami in politiko blagodejno deluje na visoke kulturne institucije in turistično industrijo, medtem ko imajo neodvisni umetniki od te povezave le sporadične in občasne dobitke (Zukin 1995, 111).

7.2.1 Hangar

Hangar, na primer, je center namenjen produkciji umetnosti in raziskovanju, ki jo je ustanovil Association of Visual Arts of Catalonia leta 1997. Ponuja podporne prostore za umetnike in ponuja ostale produkcijske usluge.

Nahaja se na 1800 kvadratnih metrih, v industrijskem delu Poblenou-a na ulici Passatge del Marques de Santa Isabel. Sestavljen iz 15 individualnih studiev, medijskega laboratorija in dveh filmskih prizorišč. Na svoji spletni strani navajajo, da se nahaja v prenovljenih industrijskih prostorih, kar ni primerna oznaka za razpadajoče stavbe, ki jo označujejo. Obnovljeni so minimalno, na prvi pogled celotno poslopje zгледа popolnoma zapuščeno. Njihovo delovanje na drugi strani pa je živo. Sodelujejo z mnogimi umetniki in raziskovalci in celega sveta. Vendar v pogledu kulturne dediščine z vidika poslopij ne prinašajo veliko, glede na to, da so obnovljene minimalno. V smislu inovacij in kulturnega razvoja pa so zelo dejavni. Če Hangar za trenutek primerjam z Metelkovo bi lahko potegnili pavšalen zaključek da prostori, ki so nabiti z ustvarjalnostjo ne dajo veliko na zunanji zglede. Bolj verjetno, pa je to povezano s financiranjem. Katalonska vlada in Barcelonski parlament prispevata denar, ki je namenjen osnovnemu delovanju in posameznim projektom umetnikov. Za obnovo celotne stavbe, so se odločili da je to zalogaj, ki se ne izide z ekonomskim napredkom. Kar več kot očitno ni bil problem nasproti stoječe popolnoma obnovljene policijske stavbe, ki je prav tako del industrijske kulturne dediščine, o kateri bomo več povedali v nadaljevanju.

Slika 7.2: Hangar, razstavni prostor.

Hangar je tako uporabno orodje za kanalizacijo novih idej in predstavljanje umetniških produkcij. Predvsem daje občutek, ko se obiskovalec opogumi in vstopi naprej, da se tukaj dela. S svojo sproščenostjo in nekonvencionalnostjo je odličen prostor za nove ideje. Kot pravi Richard Florida mora biti prostor odprt drugačen, če želimo da se v njem zbudi kreativnost. Hkrati z odprtostjo za drugačnost pa zgled stavbe preprečuje vstop vsem strahopetnežem.

Pri tem prizorišču nam ni težko določiti funkcije prizorišča. Gre za zelo jasno in neposredno vlogo gojenja kulture. Bolj posredna je vloga, ki jo pridobi z vpletenostjo svojih rezidentov/umetnikov v različne mednarodne projekte. Te prispevajo tudi k razvoju okrožja. Kljub jasnim benefitom se dogaja, da je prostor fizično zanemarjen.

7.3 Ambientalni objekti

Obsežen del industrijske kulturne dediščine predstavljajo prosto stoječi dimniki in vodni stolpi. Ti zdaj stojijo kot pričevalci preteklega življenja sredi steklenih kongresnih dvoran, trgovskih centrov in med vodometa v parkih. Opazujemo jih lahko v celotnem območju. Restavriranje le teh ni zelo drago, ker gre za samo delček celotne stavbe. Očitati jim ne moremo niti energetske neučinkovitosti kot bi jo lahko kakšni drugi večji stari stavbi. Celo prostorsko ne ovirajo nove rasti mesta. Ampak njihovo ohranjanje je namenjeno izključno moralnim in čustvenim zadoščenjem. Težko bi rekli, da zagovarjajo kakšno veliko zgodovinsko zgodbo. Mogoče dajejo uteho lokalnim prebivalcem da vse le še ni izginilo, ko se sprehajajo med modernimi kongresnimi centri. Ali pa služijo kot izgovor mogočnim načrtovalcem, da lahko s prstom pokažejo nanj rekoč, vidite, tukaj se vidi vaša zgodovina, ne uničujemo vaše soseske.

Slika 7.3: Dimnik v Poblenou.

Tako lahko rečemo, da so prav ti nezahtevni izrastki odličen primer ohranjanja kulturne dediščine brez, da bi za to kompromitirali moderno kapitalsko logiko, prevelikega zapravljanja ali ovirali visokoleteče urbanistične načrte. Če izhajamo, da je najčistejša vloga kulturne dediščine moralna, lahko dimniki odlično opravijo svojo vlogo z relativno malo napora.

Razmišljanje v tej smeri opravičuje le delno upoštevanje. Kako lahko ambienti pripomorejo k razvoju in ustvarjanju življenjskega prostora, ostanemo brez odgovora. Bolj izpostavljeni lahko v prihodnosti delujejo kot označevalci poti, podobno kot smerokazi. Dejstvo, da obstajajo samo na določenem območju mesta, delujejo kot razločevalni instrument. Če ima Passeg de Gracia gaudijeve svetilke, ima Poblenou dimnike. Ostane nam, da jim dodamo uporabno vrednost. Že poimenovanje bi pripomoglo, da bi se z njimi lahko orientirali.

Če pa pomislimo na uporabnost starih velikih tovarn, ki so velikokrat služila kot napol ilegalno prizorišče kakšnega koncerta, umetniške razstave ali pa kot vadišče za lokalne skupine je njihova uporabnost nična. Mogoče bi bilo primerno na tem mestu omeniti skvotanje, ki v Španiji še zdaleč ni prepoznano kot legalno sredstvo bivanja, tako kot je na primer na Nizozemski. Tudi te oblike ne bodo možne, če se bodo vse stare tovarne

spremenile v high tech podjetja. Vendar je potrebno upoštevati, da alternative za te prebivalce ne bo. Konkurence zapuščenim skladiščem ne more delati El Raval, nima prednosti večjih prostorov, kot obstajajo tukaj.

Z vidika funkcije bi se težko odločili za katerokoli, še posebej če vemo da smo se v primeru Ovella Negra odločili za spektakelsko in ne pretežno kulturno. Postavlja se nam nadaljnje vprašanje ali so dimniki sami po sebi sploh prizorišče. Odgovor bi bil ne, niso. Delujejo lahko samo v okviru njihovega neposrednega okolja, v katerega so postavljeni. Če govorimo o dimniku v parku je njegova vloga drugačna od tistega, ki je ohranjen pred kongresno. Sami po sebi nimajo nikakršne vloge, so le dodatek k že obstoječemu aranžmaju.

7.4 Koncertna prizorišča

7.4.1 Ilegalna koncertna prizorišča

Poblenou je zaradi redkejšje poseljenosti in praznih prostorov prizorišče ilegalnih zabav. Lokali, ki potrebujejo za svoje delovanje licenco, so podvrženi občasnemu preverjanju, upoštevanja zakonskih omejitev glasnosti in so odgovorni za dejanja svojih gostov. Oziroma vsaj za dejanja, ki se zgodijo v njihovi neposredni okolici. Za to poskrbijo najeti varnostniki. Prebivalci se lahko pritožijo neki specifični osebi. Medtem ko v primeru ilegalnih zabav organizator velikokrat ni znan, lastnik zgradbe pa je navadno abstraktna pojava stran od dogajanja. Prizori jutranjih vračanj iz zabav, popivanja in uriniranja po ulicah in podobna kršenja javnega reda so danes redkejši. Predvsem zaradi zavzete policije, ki večino teh zabav ukine že v zgodnjih urah. Čutiti je znižano stopnjo tolerance do podobnih razgrajanj.

Na internetu lahko na različnih blogih najdemo posnetke zaskrbljenih prebivalcev, ki nam kažejo, kot sami pravijo, resnično podobo Poblenou-a, ki je potreben spremembe. Po razmisleku in poskušanju ugotavljanja kdo so ti jutranji razgrajachi pridemo do zaključka, da je zelo malo verjetno, da so to lokalni prebivalci. Človek se v svojem domačem okolju vede drugače, ker nanj pritiska okolica s katero mora bivati. Drugače

se vedejo turisti, ki pridejo le za kakšen teden in imajo v novem okolju popolno anonimnost. Podobno situacijo imamo, ko gredo naši absolventi in maturanti v druge države, kjer popolnoma izgine socialni nadzor.

Zaključek tega razmišljanja je, da so lokalni prebivalci danes podvrženi strožjemu režimu in represiji policije, lokali težje pridobijo licenco in imajo veliki investitorji še dodatne razloge zakaj je potrebno preurediti in počistiti Poblenu.

Kljub že omenjenemu oteženemu procesu pridobivanja licence za v Poblenu obstaja koncertno prizorišče. Celo takšno, ki ponuja glasbenike svetovnega kova. To je Mephisto. Sicer je njegov osnovni cilj oplemenitenje Barcelone s rokovsko glasbo. Obkrožen s samimi nebivanjskimi zgradbami, nikogar ne ovira z glasnostjo. Odlično prizorišče pozitivnega vpliva globalizacije. Glasba iz sveta in lokalnih performerjev. Ob koncertih cela ulica Patsage de Masoliver zaživi in služi čakalnici pred vstopom na koncertno prizorišče. Še drugo koncertno prizorišče je Razzmatazz na ulici Carrer Pamplona, par ulic stran od Mephisa, lastnik obeh je isti. Razzmatazz ima v svojih premisah prostor za pet klubov oziroma ločenih prostorih, ki obiskovalcem ponujajo različno glasbo in zabavo.

Ko govorimo o Mephistu Razzmatazzu in koncertih se lažje odločimo da opravljajo kulturno funkcijo, Kljub temu da gre pri Razzmatazzu za bolj popularno glasbo in večkrat le klubske večere, ki so podobni tistim v Ocelli Negri.

Vsem nelegalnim zabavam in koncertom težko prisodimo eno ali drugo, odvisno je od tega ali gre le za domačo zabavo, ki se je preveč razvila ali pa za bolj načrtovano dejanje v organizaciji katerega društva, ki poskuša Poblenu oplemenititi s kvalitetno zabavo.

7.5 Sotazero

Pomemben del industrijske dediščine so tudi ljudje, ki jo ohranjajo. Svoj del je primaknila glasbena skupina, katere člani izvirajo iz okrožja 22. Opazili smo jih na

koncertu, ki ga študentom na izmenjavi pripravi katalonski klub, namenjen promociji katalonske kulture. Na tem dogodku so posebej poudarili, da prihajajo iz Poblenu-a. Takoj smo prepoznali v tem lokalni ponos in samozavest, ki je povezana z identiteto industrijskega okolja. V pogovoru smo izvedeli da so tudi sami uporabniki ene izmed praznih tovarn v okrožju in kot največjo pomanjkljivost izpostavili pojav pomanjkanja cenovno dostopnih prostorov za vadbo in organiziranje koncertov. K oteženi organizaciji pripomore tudi pridobivanje dovoljenj za le-te. Komentar Andre-a Ferre-ja je bil, da »bogataši« želijo ponoči spati. Ob tem dodaja, da je napak doumevati, da so »avtohtoni« prebivalci revni ali celo obubožani. Pravi, da se imajo za povsem povprečne. Tako so zaradi novih zakonov o nočnem kaljenju miru ob dobiček organizatorji in predvsem gostje, ki bi lahko uživali ob dobri glasbi.

Sotazero so poleg glasbenega udejanjanja promotorji katalonskega jezika, redno prisotni na okroglih mizah o katalonski identiteti in pomembnosti njenega ohranjanja. Povprašali smo jih o njihovih spominih na Poblenu, ko so bili še mlajši. Pravijo, da se spominjajo, ko je soseska bila bolj povezana, pravi da ni imel občutka da živi v mestu, temveč v večji vasi. Opisuje občutek povezanosti, ko so večje skupine skupaj odhajale na večerno zabavo. Pravi, da je bilo še nekaj let nazaj bistveno več prostorov, kjer so se ljudje vseh starosti hodili zabavat. Danes pravi da so samo še kakšni prostori, kjer lahko prisostvuješ dobremu koncertu.

Kot komentar na proces revitalizacije in prinašanje novih vsebin v okviru @22 Barcelona je pojasnil da se zaveda konca zlate dobe industrije in ne pričakuje več oživitve starih delovnih mest. Želel pa bi si več vpletenosti in uvidevnosti do lokalnih prebivalcev, ti ne morejo izginiti kot lahko stavba. Pravi, da bi prednost morali imeti ljudje in ustvarjalnost in ne kapital ter podjetja.

Ob tem smo omenili Hangar, ki je iz strani @22 izpostavljen kot prostor ustvarjanja. Andre na to odgovori, da je bilo včasih polno takšnih prostorov, tega pa da ohranjajo samo za to, da lahko pokažejo kaj so naredili za umetnike tukaj. Kritičen je do izpostavljanja in prisvajanja takšnih prostorov s strani institucij, ki bi jih brez javnega protesta že zdavnaj uničile.

Tako so se nam skupina Sotazero pokazala kot zelo zavedna, ki h kulturi ne prispeva samo s prepevanjem temveč tudi s kritičnim razmišljanjem.

7.6 Bivalni objekti, lofti

Posamezni lastniki, ki so uspeli kupiti prostore nekdanje tovarne so lahko lično preuredili v bivanjski prostor. Stanovanja v loftih so v moderno opremljena. Primarno namenjena tujcem, ki si jih edini lahko privoščijo, živijo tukaj le nekaj let in največ pripomorejo k gentrifikaciji soseske. V tem primeru lahko apliciramo Zukinino teorijo o spreminjanju soseske za potrebe bogatejših priseljencev. Vendar se ta del še ne vidi tako zelo. Večina teh se zabava v Villi Olimpyica nedaleč stran. V neposredni bližini uporabljajo le park. Ali pa se sprehodijo do Ramble del Poblenou. Tudi plaža je ob vsej dolžini Poblenou-a že popolnoma urejena in privlačna za priseljence: Platja de la Nova Icària, Platja del Bogatell, Platja de la Mar Bella, Platja de la Nova Mar Bella. Postale so prijeten nadomestek za bolj turistično Barceloneto. Prizorišče za te nove uporabnike je tudi komercialni center Selva del Mar, ki ga obkrožajo luksuzni hoteli, ter komercialni center, ki obdaja Torre Agbar.

7.7 Park del Poblenou in policijska postaja

Park del Poblenou je delo priznanega francoskega arhitekta Jean-a Nouvel-a. Razteza se na 55.600 kvadratnih metrih (Presentaciô del parc central del Poblenou 2006). Vanj so vključili veliko sledi industrije, ki je tu nekdaj bila. Pustili so sledi tračnic, ki so nekdaj peljale tod, steklena okno v visokem zidu, ki ga obdaja pričajo o njih. Posamezni dimniki, ki so obnovljeni in delajo družbo novo zasajenim drevesom. Najbolj obilna kulturna dediščina, ki se nahaja v parku pa je policijska postaja. V slogu Zukinove bi lahko aplicirali učinek varnosti/varovanja in selektivne povabljenosti, ki ga ima policijska stavba znotraj parka. Mogoče je to razlog zakaj je park relativno prazen. Uporabljajo ga predvsem sprehajalci psov in posamezniki, ki pridejo v času kosila posedet na travnik. Druga možnost je enostavno da park še ni »zrel«. Drevesa so

majhna in ne dajejo sence. Lahko pa je to del širše debate o kontroverznosti parka, njegovi neprijaznosti, katere primer so posamezni železni stoli, ki spominjajo na tiste iz pisarne. Park je za enkrat bolj orientacijsko sredstvo in pot.

Slika 7.4 Parc Central del Poblenou.

Dvomimo v to, da bo kdaj uspel postati kaj več kot naključno mesto srečevanj. Konkurencu mu delajo zelene površine bližje plaži in Rambla del Poblenou.

Del parka je namenjen tradicionalnemu katalonskemu plesu Sardana. Pleše se v večjih krogih, zato so v parku zgradili večnadstropno spiralo, ki bo omogočila bolj spektakularen zgled plesanja, in več očesnega stika med plesalci. Ta izrecna namembnost bo lahko pripomogla k sporadični dogodkovnosti. To je povezano z vsakokratnim nedeljski plesom, ki se ga udeležujejo večinoma starejši Katalonci. Pred vsem za to da se distancirajo od španskega flamenka, ki vsi turisti pričakujejo ko pridejo v Barcelono, in pokažejo še vidik katalonske posebnosti in neenakosti v primerjavi s Španijo.

Slika 7.5: Prizorišče plesa Sardana, Parc del Poblenou.

Vir: Ajuntamento de Barcelona.

V pogledu funkcionalnosti smo ugotovili, da razen občasne dogodkovnosti ob času plesa Sardana, nima bolj zaznavne funkcije. Po drugi strani pa od parka, razen da igra občasno vlogo prizorišča kakšnega dogodka, razstave ali česa podobnega ne pričakujemo. Njegova glavna vloga bi morala biti, da nudi zatočišče pred zazidanim delom mesta.

Bolj uravnotežena obnova pa bi omogočala, da takšno zatočišče sploh ne bi bilo potrebno. Omogočiti občutek varnosti in sproščenosti kjerkoli v urbanem okolju bi morala biti gonilo razvojnih strategij.

8 Sklep

Vprašanje komu je namenjena kulturna dediščina je bilo vodilo skozi celotno delo, poskušali smo začrtati katere skupine so tiste, ki so največ pridobile z ohranjanjem kulturne dediščine. Ugotovili smo, da so se želje po ohranjanju kulturne dediščine v obliki spomeniškega varstva začele kot oblika upora na nov rekonstrukcijski plan, kot odgovor na invazivno, moderno prestrukturiranje namembnosti celotnega območja Poblenou. Zahteve po upoštevanju lokalnih prebivalcev so bile utišane z ohranjanjem nekaterih reliktoev.

S podelitvijo spomeniškega varstva se morajo lastniki in planerji soočiti z mnogo težavami, zaradi estetike in historičnosti je neka stavba veliko manj praktična, njena namembnost omejena in bodoči plani so lahko zaradi tega zelo ovirani. Načini kako se spoprijemati s tem so različni. Lahko omejimo del, ki je ohranjen, kot so to storili na primeru obnavljanja dimnikov in vodnih stolpov. Lahko samo delno obnovimo in uporabljamo kor premostitveni prostor, ki je v prihodnosti še vedno lahko podrt. Tako je v primeru Hangarja.

V pogledu industrijske dediščine kot katalizator kulture in navad je težje govoriti. Težka industrija je dokončno izumrla že v 80-ih letih prejšnjega stoletja. V tem času so prostor naselili novi prebivalci, ki niso povezani v enoten delavski razred. Tudi tisti, ki živijo na tem mestu že desetletja verjetno ne delajo več v tovarnah. Prizorišča so z industrijskostjo povezana bolj v vizualnem smislu, kjer težko spregledaš polja tovarn, skladišč in podobnih objektov. Industrijske zgradbe so prizorišče, v ožjem smislu besede, novim industrijam, služijo kot zatočišče umetnikom, gostiščem in zabavam. V vmesnem obdobju se je razvila vmesna, prehodna kultura.

Kljub temu pa se vmesna kultura ni zacvetela v takem obsegu, kot bi si to želele lokalne oblasti, ki s svojim planom želijo pospešiti in preoblikovati okrožje v središče inovacij in novih podjetniških priložnosti. Uravnotežiti »okrevanje prostora«, kot renovacijo poimenujejo v lingu projekta @22, z upoštevanjem potreb lokalnih prebivalcev in prebivalci Barcelone. Oboji imajo različne potrebe.

Če smo v začetku rekli, da nam je naj pomembneje kdo ta prizorišča obiskuje bi odgovor bil, da so na razočaranje snovalcev projekta @22, to še vedno prebivalci Barcelone, v manjši meri pa turisti, ki se šele počasi zavedajo vrednosti Poblenou-a. Če pa pogledamo lokalne prebivalce, ki živijo v okrožju zanje ne vidim kakšnega velikega koraka naprej. Cene nepremičnin se že dvigajo in to zanje pomeni večja najemnina. Tudi cene ostalih storitev bodo narasle, kar spet pomeni večje breme zanje. Največja pridobitev bi potencialno lahko za njih bile večje možnosti zaposlitve skupaj z več delovnimi mesti, vendar kot smo ugotovili Španci in Katalonci (čeprav slednji verjetno v manjši meri) niso zaželeni mednarodna delovna sila predvsem zaradi pomanjkanja znanja angleščine. In če uporabimo princip Richarda Floride, ki pravi da se grozdi delajo tam, kjer že obstaja bazen talenta, se tudi povečanje kreativnih delovnih mest ne more zgoditi.

Odnos, ki se je vzpostavil med industrijsko dediščino, ki je popolnoma vezana in obstaja samo v povezavi z ponovno oživitvijo, je lahko do neke mere žaljiv za lokalne prebivalce. Intrinzično povezavo lahko vidimo v propagandnih materialih @22. Vedno znova uporabljajo industrijskost in uspešnost v preteklosti v povezavi z ponovno pričakovanim uspehom. Izraba je ponovna potrditev, da brez kapitala ne obstajajo. Če vemo, da so v vmesnem času lokalni prebivalci neposredno industrijsko izkušnjo je takšno enostransko prikazovanje neutemeljeno.

Pri preučevanju uporabe prostorov industrijskih obratov smo se vedno znova srečevali z iznajdljivimi načini vključitve le teh v sodoben način življenja. Videli smo lahko, da se podjetniki zavedajo vrednosti, ki jo prinaša kultura prostorov. To se ujema z današnjim konceptom individualizacije in diferenciacije od ostalih. Potrošnik zahteva drugačnost, želi vedeti da je izdelek za katerega troši edinstven. Zgodovina, ki jo ima Poblenou, lahko pripomore pri tej diferenciaciji.

Ob zavedanju izrabljanja kulture za popolnoma kapitalske namere, pa na drugi strani ne moremo zanikati, da je nekritični, romantični navezanosti (Križnik 2004, 49), težko ustreči. Po eni strani je to zaradi nejasnih pričakovanj, ki jih imajo lokalni prebivalci. Ti razumejo, da je potrebno okrožje obnoviti in prinesiti vanj nove vsebine. Po drugi strani pa ne želijo sprememb. To pripelje do še večje frustracije lokalnih prebivalcev, ki bi

potencialno lahko pripeljalo do razvoja »izvornega lokalca«, katerih se zaradi drastične spremembe okolja in ne vključenosti v njihove spremembe začnejo obnašati brezbržno in so nezainteresirani za spremembe, ki jih ne razumejo. Večja brezposelnost med lokalnimi prebivalci bi lahko bila posledica.

Potrebno je upoštevati, da mesta, še manj posamezna okrožja, ne morejo obstajati kot neodvisni otoki. Potrebno je povezovanje globalno, nacionalno in znotraj mest. Tega snovalci plana vendarle zavedajo. Med večjimi koraki, ki bi pripeljalo do večje povezanosti je tudi načrtovana izgradnja nove postaje za hitre vlake v Sargeri. Ta bo omogočala povezavo z Parizom in Lizbono v parih urah. To je vsekakor korak, ki bo pripomogel k lažji odločitvi kreativnega razreda za selitev v Barcelono. S povezovanjem pa sovpada dejstvo, da novi mednarodni prebivalci ali samo uporabniki pričakujejo drugačno mesto, ki je »avtentično«.

Hitri vlak ima lahko tudi negativne posledice, oziroma vsaj nasprotne od zelenih. Selitev ali vsaj iskanje službe stran od Barcelone. Dobra povezava omogoče beg iz območja. Vprašanje je kaj se bo dejansko zgodilo v Poblenou-u in ali bodo uspeli ponuditi življenjski prostor in zaposlitev po meri kreativnega razreda.

Primeri različnih prizoriščnosti, ki smo jih spoznali, so nam pokazali različne načine, s katerimi se lahko ohrani industrijska dediščina, oziroma kaj se z njo dogaja. Skozi analizo prizorišč smo ugotovili da, kljub vsem naporom projekta, večina res kulturnih in uspešnih institucij nima nobenih zaslug za njihovo uspešnost. Razen dimnikov in vodnih stolpov vsi izbrani objekti predtirajo projekt. Po pričevanjih naših sogovornikov jih je včasih bilo še celo več. Tako lahko zaključimo, da projekt @22 ni bistveno ali celo zaznavajoče vplival na razvoj kulturnih industrij.

Na tem mestu se vzpostavi konflikt informacij. Po eni strani ne moremo zanikati dejstva, da so v zadnjih letih veliko objektov odstranili iz seznamov za podrtje, na seznam za spomeniško varstvo. Iz informacij naših sogovornikov pa lahko slišimo, da je umetniški objektov, ki so se ukvarjali s produciranjem kulture danes mnogo manj, kot jih je bilo v preteklosti. Vzpostavil se je birokracijski mehanizem, seznam stavb,

katerim je dodeljeno spomeniško varstvo. Ni pa s tem bil ustvarjen prehod na kulturne industrije.

Uporaba industrijske dediščine kot prizoriščnost se nam kaže v več plasteh. Vidimo jo kot prostor potrošnje, kjer je kultura in historičnost dodana vrednost. Vidimo jo kot potencialno turistično atrakcijo. Spoznamo jo tudi kot prostor ustvarjalnosti in lupina za ustvarjanje novih principov življenja. V našem primeru se še ni uspela vzpostaviti kultura v smislu simbolne potrošnje avtentičnosti. Razen v primeru nočnih klubov, pa še ti uporabljajo le objektivno lupino objektov in ne načina življenja in kulture

V Poblenou sta se pravzaprav zgodili dve transformaciji. Ena je organska, naravna, ko so posamezniki prepoznali kulturno vrednost, ki jo prostori imajo. Tako so nastali posamezni dobri primeri revitalizacije. Z umetno transformacijo mislimo na @22. V teoriji sicer navajajo pomembnost socialnih stanovanj, javnih prostorov in tako dalje. Dejanski projekti, ki pa so bili izvedeni pa so manj priljubljeni. Sogovorniki opozarjajo na uniformirano gradnjo in glavni cilj, ki je dobiček. Kar pomeni grajenje večjih hotelov in kongresnih centrov, ki v območju delujejo kot druga sfera in so z okolico nepovezani.

9 Literatura

Ajuntamento de Barcelona. Dostopno prek: www.22barcelona.com (15. marec 2009).

BBC News. 2009. EU warns Spain over development. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (26. marec 2009).

Ballabriga, Enriqez. 2009. Intervju z avtorico. Barcelona, 16. april.

Casellas, Antònia in Montserrat Pallares-Barbera. 2009. Public-sector Intervention in Embodying the New Economy in Inner Urban Areas: The Barcelona Experience. *Urban Studies* 46 (5-6): 1137-1155. Dostopno prek: <http://usj.sagepub.com/cgi/content/abstract/46/5-6/1137> (19. avgust 2009).

Cool Town Studios. Dostopno prek: www.cooltownstudios.com (25. april 2009).

Creative Class. Dostopno prek: www.creativeclass.com (15. marec 2009).

Černe, Andrej. 2007. Urbano-kompleksnost, raznolikost, spremenljivost, stalnost in individualnost. V *O urbanizmu: Kaj se dogaja s sodobnim mestom?*, ur. Ilka Čerpes in Miha Dešman, 95-114. Ljubljana: Krtina.

Gdaniec, C. 2000. Cultural Industries, information Technology and the Regeneration of Post-industrial Urban landscapes. Poblenou in Barcelona – A Virtual City? *GeoJournal* 50 (4): 379-387. Dostopno prek: <http://www.springerlink.com/nukweb.nuk.unilj.si/content/178041450j451347/?p=fb419b68f2024fda8ba6824168893bc0π=0> (3. marec 2009).

Geberit. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (marec 2009).

El Poblenou. Dostopno prek: www.elpoblenou.cat (15. maj 2009).

Errando, Santiago. 2009. Intervju z avtorico. Barcelona, 20. april.

Evans, Graeme. 2001. *Cultural Planning: an urban renaissance?* London: Routledge.

--- 2009. Creative Cities, Creative Spaces and Urban Policy. *Urban Studies* 46 (5-6): 1003-1040. Dostopno prek: <http://usj.sagepub.com/cgi/content/abstract/46/5-6/1003> (19. avgust 2009).

Ferré, Albert. 2009. Intervju z avtorico. Barcelona, 25. april.

Flanagan, William G. 2001. *Urban Sociology; images and structure*. Boston: Allyn and Bacon.

Florida, Richard. 2002. *The Rise of Creative Class; And how it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basis Books.

Hangar. Dostopno prek: www.hangar.org (2. februar 2009).

Hočevar, Marjan. 2000. *Novi urbani trendi: Prizorišča v mestih- omrežja med mesti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Križnik, Blaž. 2005. *Forms of Local Rresistance: No al 22@*. Postgraduate study of Sociology of Everyday Life. Barcelona Dostopno prek: http://www2.arnes.si/~uljfarh5/kriznik_noal22@.pdf (3. marec 2009).

Landry, Charles. 2008. *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Earthscan.

Leach, Neil. 2006. *Camouflage*. Cambridge: The MIT Press.

Leon, Nick. 2008 . Attract and connect: The 22@Barcelona innovation district and the internationalisation of Barcelona business. eContent Management Pty Ltd. *Innovation: management, policy & practice* (2008) 10: 235-246. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (9. november 2009).

Leon, Nick. 2008. International talent in Barcelona. *2nd Symposium on Urban Clusters*: 14-25.

Lynch, Kevin. 1972. The Presence of the Past. V *Urban Design Reader*, ur. Matthew Carmona in Steve Tiesdell, 293-301. Oxford: Architectural Press, an imprint of Elsevier.

Mommaas, Hans. 2004. Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the Remapping of Urban Cultural Policy. *Urban Studies* 41 (3): 507-532. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (16. marec 2009).

Morley, David in Kevin Robins. 1995. *Spaces of Identity; global media, electronic landscapes and cultural boundaries*. New York: Routledge.

Muller, Adrian. 2009. Intervju z avtorico. Barcelona, 20. april.

Ovella Negra. Dostopno prek: www.ovellanegra.com (12. februar 2009).

Presentació del parc central del Poblenou. 2006. Ajuntament de Barcelona. Dostopno prek: <http://w3.bcn.es/fitxers/ajuntament/dossierdepremsa.693.pdf> (7. avgust 2009).

Rojas, Eduardo in Claudio de Moura Castro. 1999. *Lending for Urban Heritage Conservation; Issues and Opportunities*. Dostopno prek: <http://www.iadb.org/sds/doc/Lerding.pdf> (18. oktober 2009).

Sánchez de Serdio Martín, Aida. 2009. *The political economy of the monument: history, memory, neutralization*. *Street Signs*. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (18. oktober 2009).

2nd Symposium on Urban Clusters. 2008. Barcelona: Barcelona City Council.

Zukin, Sharon. 1995. *The Cultures of Cities*. Oxford: Blackwell Publishing.

--- 1998. Urban Lifestyles: Diversity and Standardisation in Spaces of Consumption. *Urban Studies* 35 (5-6): 825-839. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** (3. marec 2009).

10 Priloge

Priloga A: Intervju s skupino Sotazero: Albert Ferré

1. Ste skupina, ki na koncertih rada pove da je iz Poble Nou-a, kaj vam to pomeni?

Moja družina se je pred dvajsetimi leti preselila, tukaj je večina članov odrasčala.

2. Ali tudi vaša skupina vadi v Poblenu?

Da, vadimo v stari tovarni.

3. Ali vam je projekt @22 kako pomagal?

Ne, kvečjemu škodoval. Za koncerte in vaje so potrebni večji, poceni prostori. Teh je zdaj neprimerno manj. Včasih je bilo po celem območju ogromno prostorov kjer so se ljudje zbirali zvečer, danes je zaradi strožjih zakonov težko pridobiti licenco za živo glasbo. Kaj šele za koncertno prizorišče.

Tudi ljudje se drugače obnašajo. Prej smo bili bolj povezani, vsi smo se poznali, kot v vasi. In vsi smo skupaj hodili ven, danes v skupinah po dva, največ tri zahajajo v verjetno dva ali tri edine prostore kjer se še lahko zabavaš zunaj.

Nov program poskuša tukaj naseliti bogataše in ti želijo tišino ponoči. Napak je iz tega sklepati, da smo bili mi revni, nismo bili. Nismo pa spet bili bogati.

4. Ste že slišali za Hangar? To naj bi bilo eno izmed zatočišč za umetnike, ki jo sponzorira @22 in lokalna občina.

Poznam ja, to so naredili samo za to, da lahko zdaj s prstom, pokažejo, to imate, vidite kako smo poskrbeli za vas. Kot sem že rekel je bilo včasih teh prostorov bistveno več.

Saj razumem in se strinjam da je potrebno prinesiti nove vsebine v ta industrijski del mesta. Jasno mi je, da tukaj industrija ne bo več zaživela. Želeli bi si samo malo več uvidevnosti in vpletenosti lokalnih prebivalcev. Ti ne morejo izginiti, kot lahko podrejo tovarno ali hišo. Prednost imajo podjetja in kapital, ne pa ljudje in ustvarjalnost.

Priloga B: Intervju z Adrianom Mullerjem, sodelavcem na projektu @22.

1. Kaj je bilo tvoje delo v okviru projekta @22?

Naloga projekta je spodbuditi nastajanje klustra, torej povezave med univerzami, razvojnimi centri, vladnimi institucijami in podjetji. Najprej so definirali katere so najbolj napredne industrije, ki bodo v porastu v prihodnosti in sestavili seznam podjetij, ki to so. Moja ekipa jih je potem kontaktirala in jih poskušala prepričati, da pridejo z delom podjetja v Poblenou. Za večji problem se je izkazalo dejstvo da občina v večini primerov ni lastnica zemljišč in tudi ne ponujajo kakšnih posebnih davčnih olajšav za podjetja. Zurich na primer ponuja 0% davek na taka podjetja. Problem v Španiji je tudi jezik, večina Kataloncev in Špancev slabo obvlada kak tuj jezik, posebej angleščino zato je težko pridobiti potrebno delovno silo. Včasih je bilo tukaj veliko klicnih centrov, ki se zdaj veliko selijo na Poljsko, Češko. Tako v tem dejansko nismo bili preveč uspešni.

2. Kaj torej ponujajo podjetjem?

Omogočajo da bi se mešalo privatno in službeno življenje. Načrtujejo vsaj 40 odstotkov bivalnih površin, kar bi zaposlenim omogočalo da bi bivali blizu delovnega meta in je zato bolj okoljevarstveno, ker se povzroča manj prometnih zamaškov, manj uporabe avtomobila itd.

Priloga C : Intervju s predstavnikom Ovelle Negre; Enriquez Ballabriga

1. Kako dolgo že obstaja Ovella Negra na tem mestu?

Obstaja od 1994, takrat smo stavbo kupili od takratnih lastnikov. Tu je bila tovarna v kateri so izdelovali večje avtomobilske dele. Sprva so želeli počakati s prodajo, da bi videli če bodo še lahko zagnali tovarno, vendar trg ni več potreboval avtomobilskih delov. Vsi so kupovali nove. Takrat smo potem obnovili prostor.

2. Torej nimate nobene zveze s projektom 22@?

Ne, obstajamo že od prej.

3. Zakaj pa se ste odločili ohraniti prostor v svoji prvotni obliki?

Po Barceloni imamo tudi druge bare, restavracije in celo teater. Vedno iščemo prostore, ki imajo že sami po sebi nekaj posebnega, mi potem to svojimi arhitekti samo dodajamo. Uporabljamo materiale, ki so naravni v temu okolju. Če pogledate na primer te stole, ki so restavrirani iz starih. V primeru Ovella Negra Poblenou smo po naši obnovi dobili »Patrimonio Industrial de Barcelona« leta 2004, kar pomeni da je zdaj označeno kot kulturno dediščino in je njeno spreminjanje pogojeno s celo vrsto birokracije.

4. Kdo so zaposleni v vašem podjetju?

V večini gre za študente, razen administracije in managementa.

5. In gostje?

Naš delovni čas je zjutraj od 7-17, popoldne med tednom pa do treh ponoči. Čez teden zjutraj v času zajtrkov in kosila so to večino delavci iz okoliških podjetij, zvečer, predvsem med vikendi pa so to študentje, tujci. Na večer med vikendom jih je okoli 900 na večer

6. Torej ste diskoteka, glede na to da imate odprto tako pozno?

Licenco za diskoteko je nemogoče pridobiti, ker imajo različne inštanice skoraj nasprotujoče si zahteve. V tem delu, to skoraj ni mogoče.

7. Katere aktivnosti so prisotne v Ovelli Negri?

Ponujamo različne igre, na primer biljard in ostale igre.

Priloga Č: Intervju s predstavnikom objekta Palo Alto, Santiago Errando; Direktor Fundacije

1. Kdaj in kako se je začel oblikovati Palo Alto

Začeli smo v 80ih letih. Cilj je bilo razviti neko kulturno okolje, eklektično, raznovrstno. Glavno vodilo je spodbujati kreativnost. Mi smo bili popolnoma privatna organizacija, kupili smo tovarno do prejšnjih lastnikov, potem se je izkazalo da je lastnik država in smo pred leti smo dobili koncesijo in zdaj delujemo na ta način. Oblikovali smo fundacijo. Prostor je zdaj v javni lasti.

2. Kakšna podjetja delujejo tukaj?

Imamo arhitekta, grafični dizajn, umetnike, fotografi, oblikovalci spletnih strani itd. Do pred kratkim smo imeli še šolo. Predvsem so iz Katalonije, so pa tudi iz Belgije, Anglije. Rad bi, da bi bili čimbolj raznovrstni

3. Kdo so gostje restavracije, komu je namenjena?

Načeloma smo jo zgradili za potrebe uslužbencev pri nas, vendar lahko pride kdorkoli, nikomur ne rečeno da ne sme, vendar je tudi ne oglašujemo. Včasih so prihajali iz šole tu blizu, vendar so spoznali da so naredili preveč gneče.

4. Kakšen je cilj ali so cilji te ustanove oziroma prostora?

Radi bi ustvarili prostor, kjer ljudje bivajo in delajo eden poleg drugega v sožitju. Tega prostora nismo nikoli oglaševali, ljudje vedno sami pridejo sem. Jaz jim razložim katere so slabe strani prostora sami pa morajo vedeti kaj je tukaj dobrega za njih. Na začetku smo imeli veliko publicitete. Za nas so se začele zanimati moderne podjetja, ki so se ukvarjala z oglaševanjem, public relations itd. Rekli so mi, da smo zelo trendy, moderni in želijo imeti tukaj prostore. To mi ni bilo všeč, taki samo izkoristijo in izsesajo kar je dobrega ne prinesejo pa nič. Sama definicija trendy pomeni da ta trend slej ko prej mine in si samo še zastarel ali kaj podobnega.

5. Kaj se je zgodilo z njimi, ste jih zavrnil?

Ne, kot sem omenil nikomur ne rečemo ne, sami so spoznali da nismo kar iščejo in si poiskali prostor drugje.

6. Ali bi lahko bila ena izmed prednosti tega prostora tudi medsebojno poslovno sodelovanje podjetij, ki imajo tukaj prostore?

Lahko bi bilo, vendar to ni cilj. Bolj pomembno je sobivanje, bistveno je, da vse aktivnosti potrebujejo podobno okolje. Če bi ena dejavnost delala v hrupi in bi ga za svoje delovanje potrebovala bi bila v konstantnem konfliktu z drugo, ki za delo

potrebuje tišino. V takem primeru ni pomembno kako dobri so ljudje, ki so vpleteni, konflikt bo vedno prisoten.

Pri nas si vzamemo čas za akomodacijo novih prišlekov v prostor. Čas, da se navadimo drug na drugega. Če je novincev več, traja dlje časa. Trudimo se gojiti občutek skupnosti.

7. Kaj pa varnost, kako je poskrbljeno za to?

Nikoli nisi popolnoma varen, kamere in različni sistemi k temu le malo pripomorejo. Jih ne uporabljamo, k nam lahko vsakdo pride.

8. To pomeni, da ponoči ne zaklepate poslopja in ima vsakdo dostop do vrtov na primer?

Ne, to pa ne. Ponoči je zaklenjeno, vendar ima vsak, ki dela tukaj ključke in lahko mirno prihajajo.

9. Torej delujete preko fundacije.

Da, po komplikacija z vlado smo oblikovali fundacijo, katere odbor zdaj odloča o porabi denarja, ki ga zaslužimo z najemninami. Zaupati je potrebno v ljudi, izbral sem jih in sedaj verjamem, da bodo delali dobre odločitve. Ko sem na primer predlagal, da bi uredili vrt s sredstvi fundacije se niso strinjali. Menili so, da je to nepotrebno potrošen denar. To me ni ustavilo, da si ne bi uredil svojega vrta. Pred svojo pisarno sam s svojimi sredstvi opremil z zelenjem. Ko so videli kako dobro je izpadlo so mi sledili. Moramo znati živeti s tistim kar imamo. Tudi tale kriza, ki jo imamo. Najbolj pomembno je, da jo živimo. Drugače se bo hitro ponovila.